

N O D I G E BEDENKINGEN

Op de

NIEWE BEWEEGINGEN,

Onlangs verwekt door den

CIRCULAIREN BRIEF

En andere Middelen,

Tegen den Auteur van 't Boek de

BETOVERDE WEERELD,

Door

BALTHASAR BEKKER,

Predikant tot Amsterdam.

AMSTERDAM,

Gedrukt by DANIEL vanden DALEN,

Boekverkoper op 't Hoekje/ bezijden de Beurs.

AAN DEN LESER.

BEscheidene Leser. Op dat gy recht verstaan meugt, wat mijn oogmerk zy met dit Geschrift: so wil ik u daaraf mits desen kortelik berigten. Dewyl ik meer en meer bemerke, dat de staat daar in ik ben, doorgaans anders word begrepen, dan die waarlik is; en daar door niet alleenlik nieuwe beweegingen gemaakt, maar ook nadere verhandelingen my aangaande op d'aanstaande Synodus verwacht worden: so dienen dese weinig bladeren, om de gemeente 't recht bescheid daar af te geven. 't Welk daar in bestaat: dat ik hier met kragt van redenen beweer, dat mijne sake by de Classis van Amsterdam volkomelik is afgedaan. Dat men ook niet veel bekammerings behoefte te hebben over dat gemeen misnoegen, 't welk men op den naam van andere Kerkenraden, Classen en Synoden te kennen geeft: also het eigentlik maar enige weinig leden zijn, die d'anderen gaande maken, door voorgeven van dingen die so niet en zijn. Met een ontdek ik d'oorzaak en den oorsprong van al dit gedaan, en verdedige de Classis. Hier mede meen ik onpartijdigen te doen begrijpen, dat al 't gene verder tegen my word aangelegd, ongegrond en onreghmatig is. De Kerkenraden, Classen en Synoden, in welken dese nieuwe opschuddingen gemaakt worden, wil ik in hun recht en achtinge niet verkorten; wanneer ik d'ongematigheid en onbetamelikheid van die beweegingen, door weinig hunder leden onder hen verwekt, des nood zijnde, aan 't licht vertone. Sy sullen altijd, al is 't dat ik onder hen niet sta, met alle schuldige eerbiedigheid van my bejegend worden: maar hebbe dikmaals den naam van de vergadering gebruikt, hoewel op een of weinig leden ogende; om dat sy self op naam hunder vergaderingen doen 't gene sy beogen; ja ook (als men ~~ziet~~) de vergaderingen self hen toelaten, ^{ziet} derselver namen daar in te gebruiken. Maar wat sulke leden belangt, die hunne lichamen, en met een dat van Christus self, aldus vermoeijen en misbruiken: ik heb in op sight van deselve tienmaal meer te seggen dan ik heb ge-seid; of ook verder seggen sal, indien sy (daar ik weinig moeds toe hebbe) voortaan sullen kunnen rusten. Wat my aangaat, ik soek de ruste: niet gelijk als nu; maar gelijk voor desen, in den vredigen arbeid, op des Heeren akker, om dien voortaan te doen met vreugde, sonder suchten; verwachten-de den ingang tot de Ruste die noch overig is voor Gods volk, en met een tot de vreugde des **HEEREN**.

(1.)

NODIGE BEDENKINGEN

Over de nieuwe Beweegingen tegen den

AUTEUR

Van 't Boek de

BETOVERDE WEERELD.

Drie lessen des Apostels Paulus komen my in desen tijd en toestand myner saken wel te pas. De eerste is, *Uwe bescheidenheid zy allen menschen bekend*; Filip. 4: 5. De tweede, *Lijd verdrukkingen*; 2 Tim. 2: v. 3. en 4: 5. De derde, *Dat u niemand en verachte*. Tit. 2: 15. Na 't eerste en tweede heb ik my dus lang so veel als moghelijk geschikt; en sal 't door Gods genade verder doen: tot het derde is het nu gekomen. Om dat den Leser te doen sien, sal ik hem bewijs myner bescheidenheid en verdraagsaamheid geven, door middel van een kort verhaal van 't gene dus verre gebeurd is. Wat my tot het schryven van dit werk bewogen heeft, en hoe ik my daar in gedragen hebbe, om het so te schryven als het is, heb ik in de Voorrede van het eerste Boek genoegh verklaard. Dienvolgens is het so, als ik in die Acte van voldoeninge voor aan betuige, dat ik niet anders gedacht nochte gepoogd hebbe, dan een goed boek te maken. Dat daar anders af geoordeeld is, eer het noch bekend was, dede my van herten seer: waar af ik tledert met mijn gansch gedragh, so my voorstaat, klaar bewijs gegeven hebbe. Wat heb ik meer gedaan? Niet het allerminste dat het ongenoege voeden of vergroten konde: maar al wat ik dachte dat het selve soude moghen stillen, heb ik al geduriglik ter hand genomen. Want eer het Boek in Amsterdam te koop, of ik 't self eens meester was, wilde ik den ganschen druk, voor gereede

A

reede penningen van den drukker kopen; en also verhoeden, dat het in 't licht niet quame, voor dat het mynen medebroederen, (welker twee my doe daar af gesproken hadden) soude dunken so gesteld te zijn, dat het aan mijn eigen oogmerk, dat was om te stichten, soude konnen voldoen. So ik daar (na elx oordeel eerst verstaan te hebben) geen raad toe sagh, was opreghtelik mijn voorneemen, om het onder my te behouden, en boven al mynen arbeyd ook die schade noch te lyden. Maar dat weiger-my de Boekverkoper; mits voorwaarden stellende, die ik met gemoede niet en konde voldoen; daar ik, als 't geeischt word blyk van tonen kan. Dies ik niet beletten konde, dat het Boek, so als 't by hem in 8. gedrukt was, tot 750. Exemplaren toe, (meer had hy 'er niet op aangeleid) ondertusschen uit quam, en elk 't sijne daar van seide; d'een goed en d'ander quaad. In de Voorrede heb ik mede al geseid, uit wat reden, ik het hier doe drukken liet, welke deselfde was die my te voren bewoog, om den druk van Leewaarden in te trekken. Die 750 exemplaren te veel zijnde, om het Boek uit den menschen handen te brengen, of het herdrukken te beletten; en te weinig om de weerd overal van den waren inhoud te berigten, waar door sy beter gevoelen daar af krygen moghten: so was daar toe een tweede druk van node; besonderlik, om 't gene by den eersten moght aanstotelik geweest zijn, op de beste wyse te verhelpen. Dies heb ik my beneerstigd, om door alle wegen te verneemen, watter d'een en ander op te seggen maakte: om het, was het nodig, te verbeteren; of indien het nutt kon doen, wat nader te verklaren. Van die verandering heb ik by den eersten druk in 4. een register achter aangevoegd: maar naderhand, wanneer by 't wederdrukken die vermeerdering te groot en menigvuldig wierd, om geen verbystering te maken, daar weder afgelaten. Want de kopers namen daghelix so maghtig toe, dat het de drukker, ook buiten myn weten, van voren aan noch eens begon te drukken, eer het einde d'eerste maal gedrukt kon zijn; ziende dat hy daar te weinig op had aangeleid: om dat hy niet kon denken, dat een boek 't welk al eens, en dat so onlangs, was gedrukt geweest; daar men so veel quaads van sprak, so begeerlijk

lijk wesen soude , als hy nu bevond. Dit bewijst , dat ik geen-
 sins hebbe voor gehad , de Kerk in last te brengen ; maar in al-
 les na vermogen te verlichten van de swarigheden diemen maak-
 te op dat Boek , daar ik mede voor had haar te helpen bouwen
 op dat allerheiligste gelove , dat ik na so langen tijd in alle sui-
 verheid en oprechtheid verkondigd hadde. Ik bewees dat na-
 der , wanneer ik 't self den Kerkenraad in handen gaf ; met be-
 de om het altemaal , so Ouderling als Predikant , van voor tot ach-
 ter te doorleesen , en te onderzoeken ; gelijk sy aannamen te doen :
 aanbiedende met een , desen tweeden druk , (waaraf het eerste
 deel doe al was afgedaan , en van 't ander vast de helft) so lang
 te doen ophouden , tot dat daarover hun gevoelen had verstaan.
 Ik en onderzoekte niet , hoe de Broeders sich van dat besluit ge-
 queten hebben : wat my self betreft ; ik hebbe als een eerlijk
 man mijn woord gehouden , so lang als ik daar aan gebonden
 was , ende niet genoodsaakt wierde te veranderen Tot een mer-
 kelijk nadeel myner eere onthield ik aan de Lesers sulc een Boek ;
 datmen sleghts te leesen hadde , om het van so quaden naam als 't
 gerught daar aan gegeven hadde , so niet in 't geheel , im-
 mers voor een groot deel te bevryden. Maar wat komt my over ?
 Ik ga daar op gerustelik na Friesland toe , opkomende beweegin-
 gen aldaar te stillen : en God geeft , dat ik daar mijn oogmerk
 ganschelik bereike. 't Huys komende bevind ik dat de Kerken-
 raad mijn Boek verfoeid heeft. Dat oordeel dus voor af gegaan ,
 dede dat het quaad vermoeden , 't welk de menschen hadden van
 een boek , daar so veel spraaks af was , tot een quaad gevoelen
 groeide : en ondertuschen stond de persse stil , en weinige hadden
 't Boek. Moghten sy het lesen , sy souden beter daar van spre-
 ken dan sy deden : des was ik wel verskerd. Want men seide
 lasterlik , dat ik Duivel en Hel , ja God self en sijn Woord ont-
 kende , of op 't sachtst , in twijfel trok. Dit leed ik altemaal ,
 sonder 't minste tegenspreken ; achtende nochtans , dat het beste
 middel was , so het Boek self eens moght spreken. Dat liet ik
 echter noch niet toe , voor dat de Classis ook besloot , en de Ker-
 ken-raad , aan de selve toestond , mijn werk eerst te onderzoeken ,
 eer ik 't soude moghen uitgeven , en evenwel het selve onder haar

behouden wilde, om hunne aangevangene handeling die aan-
 gaande te vervolgen. Siende dat het met de Classis, die 's maands
 maar eens vergadert, lang aanhouden soude, eer ik daar een
 einde kreeg; also sy eerst van voren aan beginnen moesten: so
 kond ik lichtelik bevroeden, dat het quaad spreken noch so veel
 te langer duren; en dienvolgens noch meer toe neemen soude.
 Schoon de Classis self dat niet beoogde, ik was het echter die
 gevoelde waar de schoe my wrong. Sweeg ik dan, so moest ik
 my des Classis oordeel onderwerpen: en wanneer quam dan mijn
 Boek eens aen den man; en de menschen uit dien argen waan,
 van desselfs inhoud, en van mijn gevoelen? Of schoon de Classis
 al ten spoedigsten had voortgevaren met het werk te onderzoeken,
 en dat ook in staat gevonden of gebraght om 't uit te geven:
 wie soude seggen, dat het was het selfde Boek daar so qualik van
 gesproken was; en dat ik waarlik by den eersten druk (die by na
 niet meer gesien wierd) so bese dingen daarin hadde geleerd,
 als men daar van voor gegeven hadde. Daar was dan geen ander
 middel, om sonder vlek van ongehoorsaamheid, dat onvermijdbaar
 ongemak te weeren, dan dat ik my beriep op de Synode; voor
 welks tyd het Boek volkomelik kan wesen afgedrukt. Hier van
 gaf ik ter eerste vergaderinge kennis aan den Kerken-raad; welk
 werk het nu niet meer en was, het Boek te onderzoeken, na
 dat het by haar al verfoeid en aan de Classis nu verlaten was:
 waar in my ook niet een van allen tegensprak; so dat ik meinde
 van die aanbiedinge vry te zyn, om den druk te laten stille staan,
 by sulke ene gelegentheid, en op sulke voorwaarde, die geheel
 veranderd was. *Qui tacet consentire videtur, & minima circum-*
stantia variat jus. Daar quam by, dat alle de leden des Kerken-
 raads hadden aangenomen 't Boek te doorleesen: 't welk niet
 konde geschied zyn voor de verfoeiing, om de kortheid van
 den tijd, en 't gebrek van exemplaren van den eersten druk;
 dies het nodig was, dat de tweede druk verhaast wierde, om
 hen aan boeken te helpen. Want ik noch al daar en boven,
 niet tegenstaande 't oordeel reeds voor afgegaan, my doe over-
 bodig toonde om in onderhandeling te treden met de Broeders,
 over sulke stukken als hen daar in waren voorgekomen, weerdig
 om

om het Boek (so als geschied was) te verfoeyen: en als 't so bevonden wierd, hen vergenoeginge te geven. Ik verhale geen besonderheden, om de eerbiedigheit die ik altijd hebbe tot kerklike vergaderingen, besonderlik de gene daar ik self een lid van ben, en daar ik onder sta. Nu is ondertusschen kennelijk, dat mijn Boek *de Betoverde Weereld* niet so haast in 't licht quam, immers naawlix was gelesen, of de weereld wierd onttoverd van dat boos geruchte dat daar af was voorgegaan; dat elk een begeerig was om het te hebben, dat het tweemaal, driemaal wederom van voren aan gedrukt was, eer het eens was afgedrukt; voorts dat het meest maar luiden waren, die het nooit gelesen hadden, of door opgenomen oordeel niet eens wilden lesen, of leesende niet wel verstonden, by welken d'eerste tale noch al wierd gehoord. De Synodus komt tusschen beiden tot Edam, terwijl ik met den Kerken-raad in onderhandeling sta. Die word aldaar ontboden, en ik ook. Ik hoorde wel hunne aanspraak, onder d'omstanders my bevindende; maar moght 'er niet by zyn, wanneer sy hunne handelingen, van tijd tot tijd met my gehouden, voor als na verhaalden. Die wierden dan gebillikt, en ik gevraagd, of mijn appel aldaar vervolgen soude? waar op ik seide, neen. Men stelde my drie uren lang voor noen en noch drie uren 's achter noens te rede, voor de volle vergaderinge, over veele stukken uit mijn Boek getrokken, die aanstotelijk geoordeeld wierden: en ik meinde uit het gelaat der omstaande Predikanten, die der veele waren, klaarlik te bespeuren, dat sy doorgaans in mijne antwoorden genoegen hadden; en sommige gaven 't ook met woorden te verstaan. Dies ik my vertrooste by my selven, in dit ongewoon en ongemaklik ondersoek, dat het echter goed doen soude, om hen d'ogen te openen, die vast so veel quaads van 't Boek gehoord hadden, en het nooit gelesen of gesien. Doch de Synodus wees my 't vonnis tegen, en verfoeide insgelijx mijn Boek. Wees my echter wederom te rugge na den Kerken-raad, en van daar na de Classis, om de sake met my af te doen: en so 't aan de Classis quam, datter vier van de Synode souden tegenwoordig zyn. Ik ging so als ik was gekomen: van Kerkenraad en Classis tot de Synode; van de Synode weder

om te rugge tot den Kerkenraad, en van daar (gelijk 't geseid was) tot de Classis. Hoe ik my daar droeg, laat ik by gelegentheid de Acten selve spreken, in die beide vergaderingen, van tijd tot tijd daar af te boek gesteld: welke eenstemmelik getuigen sullen, dat ik my nooit hebbe 't soek gemaakt, noch den dagh gepoogd te verlengen, noch weigerig geweest ben, my te laten onderrichten waar ik doolde, en overtuigd zijnde dat te beteren. Heb ook my self onthouden, dat ik nochte iets in alle dien tijd in druk gegeven, nochte van den stoel geleerd, hebbe, dat den inhoud van mijn Boek betrof; om het te verdedigen of te verbreiden: mijdende, daar ik vrije keur van texten hadde, alle sulke die daar toe de minste aanleidinge geven konden: en wanneer my d'ordre der Kerken aan sodanige bond, voordachtelik deselve so behandelende, dat ik der sake voldoen moghte, sonder het geschil te raken. Alle die my in alle dien tijd gehoord hebben, en die van alle kanten 't saamgelopen zijn, om iets uit mijnen monde te bejagen, moeten dat, het zy datse willen, of niet en willen, wel getuigen. Ende sulx alles niet tegenstaande dat aan veelen oorden, en met opset tegen my gepredikt wierd; ja gecatechiseerd, ook met uitdrukkinge van mijnen naam en van mijn Boek. Van so veele bosc boekjes, waar onder noch niet een is, dat den grond van mijn gevoelen treft; geen twee, die in gedurige misduidinge en verdrajinge van sin en woorden niet bestaan; en seer weinige die my niet afgrijslik schelden en beliegen: heb ik op niet een geantwoord, buiten de twee Brieven aan HaggEVER vander Hooght. Uit dit alles houd ik voor gewis, dat in desen *mijne Bescheidenheid aan alle menschen wel bekend moet zyn.*

't Selfde magh ik wel vrymoedig seggen van verdrukkingen die ik ik in den tyd van desen handel met geduld geleden hebbe. Die bosc Boexkens, Predikationen, Catechisatien, zijn daar af tot noch toe een goed deel geweest. Niet so verre als men, na de vryheid die ons toekomt, anders dan ik in mijn Boek doe van die saken heett geleerd; of ook self 't gevoelen daar ik tegen schryve, voorgestaan, of het myne wedersproken: maar datmen

schrift

Schrift en Schryver beide op het hatelyx heeft doorgestroken; als of ik hoofddolingen leerde, en de Kerk te gronde ging, somen my niet tegenstonde. Geen gemeene ketter daarmen my by vergelyken dert: maar by David Joris, Hobbes, en Spinoza; om my op het hatelykste af te maten. Men schryft my toe, dat ik die gevoelens leere, daarom d'een na synen dood is opgegraven en verbrand, d'anderen twee gemeenelik ter quader name staan. Nochtans heb ik van David Joris schriften niet de minste letter oort gesien; noch Spinoza ingesien, noch aan Hobbes eens gedacht, in al den tijd dat ik met die stoffe bezig was. Het is opreghte waarheid, Leser, 't gene ik u segge. Ondertusschen mijden als sodanig myne boeken, en verbiedse anderen te lesen. Men maakt besluiten tegen my, men maaktse door den druk gemeen, men prentse de gemeenten in, men loopt de Overigheden aan om het Boek te doen verbieden, ja waar't moghelijk te verbranden. Men verbittert de gemeente, men doetse paapich worden; op die wyle, datse, sonder kennisse of onderzoek, my so gereed als myne schriften, of wel teffens met deselve souden willen branden. Men wijft op my, dat is de man die geen duivel noch God geloof, die leert datter Duivel nog HELL is: ende *lachen over my mindere dan ik van daghen, welker Vaders ik versmaad soude hebben, om by de honden myner kudde te stellen Job. 30: 1.* Die wel van my spreken, en mijn werk met verstand verdedigen, krygen deel aan den smaad, en den haat en verachtinge diemen my aan doet. Die my eere soeken toe te brengen, schoon van my nooit gesocht, nocht ooit met myn weten ondernomen; brengen my tegen hun goed oogmerk in noch meer verdriet. Want het strekt my tot verwijt: men telt myne treden, men weegt myne woorden, men onderzoekt mynen omgang; men haatse die my lief hebben, en men vloektse die my segenen. Men duid alles ten ergsten: word myn gevoelen (gelijk als self dat van Paulus ook) van een weerdich mensch misduid; men seit, dat myne leere sorgelose en godlose menschen maakt. Weetmen op het leven van den genen die my voor spreekt niets te seggen: men klaagt, dat self de fraaiste luiden door myn Boek bedorven worden. Is een deel onverstandig volk daar tegen: fiet, seitmen, hoe de gemeente aan dien man geërgerd is; en hoe

hoe groten opschuddinge, so hy wederom op stoel komt, staat te vreesen. Moetmen bekennen, dat het grootste en beste deel der stad en der gemeente voor my is: siet, so veel te groter oorzaak, om te beletten, dat het quaad niet voort en kruipe. Spreken Socinianen of Vrygeesten van my met bescheidenheid; siet sulc volk is 't dat met hem houdt; maar toont sich sulc een tegen my; 't is klaar, so grouwelijk is myne leere, dat ook selt de snoodste ketters die verfoeyen. 't Zy dat anderen op de fleuite spelen, of datse klaagliederen singen, ik hebbe 't altijd met myn Boek gedaan. Maar wat doe ik nu in waarheid, datmen seggen magh? In desen allen niet met al; dan dat ik de voorseide les van Paulus leere: *Lijd verdrukkingen.*

Na dat ik alles heb geleden, alles toegegeven, op alles lang geswegen; so word het nu eens tijd, en de sake selt vereischt het ook, dat ik uit de borst spreke, en 't ongelijk dat my geschied, voor al de weereld open stelle. Niet dat ik de sake van 't begin af ophalen. of mijn recht, daar ik liever veel van toegaf, hier bepleiten wil: maar alleenlik so, als 't werk nu staat, my bescheidenlik daar op verklaren. Want ook 't geene ik, die twee eerste Boeken van mijn werk betreffende, aan den Leser te berigten hadde, staat in de Voorredens, den laatsten van Hooimaand en den 1. van Oogstmaand volschreven, tot daar toe te lesen. De Handelingen der Synode van Noord-holland, daarna des Kerkenraads, en eindelijk des Classis van Amsterdam zijn daar op gevolgd. Van d'eerste en tweede heb ik nu niet voor te spreken: also het alleen de derde, namelijk de Classis, is, die de saak heeft afgedaan. Dat ik tegen geen van allen schrijven wil, blijkt uit dien, dat ik my aan 't eindelijk besluit des Classis onderworpen hebbe: en dewijle die (hoewel van self genoegh daar toe gerechtigd) de handelingen des Kerkenraads, ook uit last self der Synode, heeft vervolgd van daar het by gelaten was: so kond ik geen van beiden tegenspreken, sonder ook de Classis te beswaren. Men sal my niet sien schrijven tegen 't gene dat ik doe, nochte doen tegen 't gene dat ik schrijve. Een onderdaan van Kerk of Staat maar sijne eigene gedachten vry behouden; maar hy is verplicht, sonder tegen seggen, om gehoorzaamlik te lijden wat de

Regh-

Reghters wijsen. Ik lijd 'et ook; so veel als mijn gewisse dragen kan; en hebbe reeds geleden, so lang en ook so veel als my was opgeleid. Maar al dit lijden meind ik soud een einde maken van mijn strijden: gelijk 'er niets is dat den lijder meerder steunt of sterkt, dan dat hy daar at 't einde siet, ende na by d'aangename ruste komt; gelijk een dagwerker na de avondschatuwe hijgt. Want nu tweederleije menschen, die de strengheid of de slappigheid der kerkelike handelingen tegens my beklaagden, na datse verscheidelik gefind waren allenx derde soorte toevielen; welke sich te vreden stelden mitsdien dat ik te vreden was. De geheele Regeeringe was vernoegd, dat die sware beweeginge een einde nam; (so het scheen) welke ruim acht maanden lang, met so veel bekommering was aangefien, als geschapen om so volkrijken stad, en 't land rond om henen, in sulc ene bystere verwerringe te brengen, als voor desen self in onse Nederlanden ene merkelike omkeeringe in Kerk en Staat veroorzaakt heeft. En so was het grootste en beste deel der stad en gemeente in verwachtiuge, en de welmeenende besonderlik in hope, dat men my ten einde van den tijd mijner onthoudinge wederom, als voren, op den stoel sien klimmen, en mijnen dienst in alles wat daar aan behoort genieten soude. Doch dat is my ende veelen vreedfamen kristenen geheel ontschoten. Om het einde van mijn lijden voor te komen, en mijne lijdszaamheid tot een einde te brengen, sie ik veelen in de wapenen, meer dan voorhenen: die van buiten aankomen, ende binnen beroerte maken; en tot sulken einde gedurig en van alle kanten, binnenende buiten t'samenstemmen. Het middelpunt van die bewegingen is de *Circulaire Brief*, van d'eigene schryvers dus genoemd; welke binnen sijnen ommetrek Brieven, Resolutien, Gravamina, Requesten en Protesten met sich trekt. Allegader middelen om my, ware 't doenlijk, uit den dienst te stoten: en vervolgens anderen, die hen in den wege of in 't oge zyn; wanneer ik sleghs voor uit sal wesen, die na naast schijn aan de deur, en gelijk als op de schop te staan. Niet alleen de mondelinge taal by sommigen so hier en daar gevoerd: maar gedrukte boeken, ofder selver Voorredens, als van Leydekker, Koelman,

B

Brink,

Brink, en diergelijke menschen, geven ons dien aanslagh duidlik te verstaan. Maar ik moet, als geseid, het spits afbyten, die nu als op verloren schildwacht sta. Het komter dan opaan, dewijl ik schoot op schoot ontvange, en mijn glas ten einde loopt. Ik sie dan dat ik van den nood ene deugd sal moeten maken, en mijn best doen om die slagen af te keeren. 't Is rondom henen te doen, het zy dat ik my reghts of slinx om wende: doch 't meeste werk sie ik van Rotterdam en Utrecht komen. Want ik ben in twyfel wie van beiden d'eerste zy geweest, om 't werk gaande te maken: dan wel secker, dat sy 't samen 't rad noch drayen; sonder dat soude 't hebben stil gestaan. Dat sietmen aan dien Circularen Briet van Rotterdam aan verscheide Kerkenraden: ende noch een en van deselfde, van Utrecht en van Middelburg, aan die van Amsterdam. Het antwoord dat de Middelburgers, de Leewarders en Groningers, als mede die van Utrecht aan de Rotterdammers hebben toegesonden, sietmen overal in druk. So ook de Brieven die twee Classen, als van Walcheren en Utrecht aan de Amsterdamsche Classis op den selfden inhoud schreven. Doch dat is van buiten; weinig, so 't van binnen noch maar veilig ware: maar hier doetmen aanstonds drukken, wat van buiten is geschreven; een bewijs dat de schrijvers hunne medestemmers hebben binnen dese stad. Want ook saghmen beide Brieven, van Rotterdam en Utrecht, met den Circularen, en noch een Request van een hoopken opgesochte ledematen, op eenen selfden dagh ter Kerkenraad van Amsterdam inleveren: alle van eenen inhoud, gelijkse ook alle op eenen selfden grond berusten, ende tot een selfde einde strekken. D'inhoud is, dat sy met dien uitslagh mijner saken by de Classis niet te vreden zijn; beroepende sich op 't besluit, so sy beter niet en weten, van 't Synode; en hun oogmerk, om my wederom op 't nieuw te straffen, na dat ik geduldelik het gene my was opgeleid, heb uitgestaan. Om die wanorder ordentlik, so veel als mogelijk sal zijn, te overwegen, sal ik eerst vertonen wat sy met malkanderen gemeens, en daar na wat sy elk-besonders hebben. Gemeen is 't Oogmerk van die alle, welke door verscheide middelen na een selfde einde traghten, en zijn ook de Redenen die sy alle voorgeven, om de genen die het souden moeten doen, tot dat einde te bewegen.

Hun ogemerkt wat my betreft, is klaar en duidelijk genoeg daar in te lezen: en wat daar dan noch achter schuilt, laten sy ter zijden af, schoon sy 't niet met ronde woorden seggen, genoegzaam blijken. My aangaande, 't word volmondig en met grote letteren geseid, dat mijn INBLYVEN in den Dienst en in de Kerk hen in den wegh is. Te weten met dat gevoelen, dat ik in die Acte van voldoeninge belijde, magh ik in de Kerk noch in den Dienst niet blijven. Dies moet ik dat herroepen, of daar uit gestoten worden. Maar wie heeft aan dese of gene Kerken-raden in 't besonder 't recht gegeven, om te oordeelen, wat Predikant in ene andere Kerk te dulden zy of niet? Al preekt hy, seggende niet by ons, *sijn Boek nochtans dat predikt overal*. Daarom moet hy voort. Doch sal dan 't Boek niet prediken wanneer hy self al swygt? Of hy moet herroepen. Is 't Boek dan 't Boek niet meer, wanneer 't de schryver al herroepen heeft? Niet sijn herroepen, maar 't weerleggen moest het Boek te niere maken. Heeft dat wel een van alle dese cirkelschryvers oit bestaan? Ja: so schelden, liegen, lasteren, moedwillige verdraaijinge van sin en woorden, en louter wildfang wederleggen is; so hebben 't Koelman, Brink en Leydekker, en huns gelyke, d'een kragtiger dan d'ander wederleid. Dat al hun schrijven is van desen aart, en dat het anders niet en is, dat sal ik hen in tijd en wijle noch bewijzen.

Die borse boekjes waren in de weerd al, voor dat de Classis, die dat toequam, 't vonnis wees: hadde sy so groten kragt in hun bewijs gesien, sy hadde 't wel getoond. Of sy moesten willen seggen, datmen my verschoond heeft, dewijl ik onder myne naaste amtgenoten was, die my de selste niet en hebben willen zijn. Doch dat kan niet wesen; dewyl degenen die den hardsten yver toonen, met een aldersterkst betuigden, dat sy myne vrienden waren: dese dan hebben niets willen doen door toegenegtheid. Maar ook laat sien, of onder de boek- en brief-schryver niet wel zijn, die my ruim so na waren als een van myne eigene Colleggen. Van Brakel heb ik niet te seggen, die van de scholen af my onder syne vrienden heeft gerekend; en geloofd heeft so te moeten doen, niet tegenstaande dat wy altijd in besondere gevoelens ende in den stijl van 't kerkbestier verscheiden

waren. Heb ik groter vriend gehad, dan Abbrink? En is die vriendschap ooit gebroken? Eer niet, dan t sedert my van jongs op is geweest dat ik hem dit laatste werk, gelijk als de voorgaande van my uitgegeven, uit oude vriendschap schonk. Maar siet wat brieven datse beide schryven, elk op den naam van sijnen Kerkenraad. Van Brink soud ik noch vry wat meer te seggen hebben, so hy 't weerdig ware, die hem self niet schaamt te belijden, dat hy ook mijn leerling is geweest: hoewel ik my moet schamen dat het waar is. Doch dit sal noch wel andere plaatse vinden. Wat magh dan evenwel de reden zijn, datmen t'Amsterdam so strengelik niet heeft gehandeld als die oude vrienden willen datmen my sal handelen? Het is, om datmen hier de saak heeft ondersocht, met den Auteur self heeft gehandeld, en gesien watter aan te doen was. Dat hebben d'anderen niet gesien: en sal ik ook hier na doen blyken, dat sy self 't geschil niet en verstaan, op ingebeeldde gronden bouwen, en stuurluiden aan land zijn. Dies te minder te verschonen, datse d'Amsterdamsche Kerk als *ene Moeder in Israël*, ende hare Leeraars als voorname voorstanders van de waarheid vleijende: nochtans so vermetel zijn, dat sy hunne handelingen bedillen; en sich die van Rotterdam met hun negenen (sose maar eenparig zijn geweest) groter wijsheid, of ten minsten meerder yver voor de waarheid laten voorstaan, dan de 48. Predikanten 't samen in de Classis onser stad. Die hebben dan geoordeeld, dat ik met mijn gevoelen was te dulden, so verre als dat waarlik van 't gemeen verschilt, in *d'Acte van Satisfactie* ten vollen uytgedrukt. En 't overige, dat als aanstotelijk in den beginne voorgekomen was, als oft ik de *Gereformeerde Kerk* de dolingen had opgelegd, die ik in mijn Boek bestrijde; waar om het ook verfoeid was so als 't lagh: dat wierd nu volgens die verklaringe verstaan, welke ik so by herhaalden druk, hier ende daar, in 't werk selfs; als wel insonderheid by dese *Acte* van voldoeninge ter neder stelde. Te meer, also ik noch daar achter voegde enen vollen uitbod van *herroep*, en *veranderinge* by 't herdrukken, van alsulke plaatsen, als wel niet na 't oordeel van de gansche Classis: maar alleen na *sommiger* gevoelen, boven al 't voor seide; niet voor valsche leere, maar slechts voor beschuldiging die hen onrechtmatig sebeen, moghte

moghte wesen aangemerkt: mits dat my die noch eerst sullen worden *aangewesen*. So is dat dan te voren niet geschied: laat het nu dan dese lieden doen indien se kunnen. Maar dien wil ik evenwel niet schuldig zijn, 't gene ik de Classis daar belove. Want ik geenen aanstoot hebbe wech te neemen van alfulke lieden, dien het heeft gelust, desen neuen aanstoot self te geven; en de Kerk en 't Land, wanneer sy meer in rust geraakten, op een nieuw ont-rusten. Van 't Boek mogen sy dan maken, denken, schryven, seg-gen watse willen: over my komt hen geen oordeel toe; dat be-hoorde aan de genen die het self al uitgesproken hebben, ja ook uitgevoerd. Sy dat wetende, meenen echter met dit nieuw ge-woel te weeg te brengen, dat de Classis 't eens gewesen en vol-voerde Vonnis wederhalen, verlengen en verstrengen sal: of op fulken wyse als het wil, so veel beweeginge op nieuw verwekken, dat ik eindelik noch van den Predikstoel sal moeten tuimelen. Maar is dat nu slechts om my te doen? Ja, eerst om my; so spreken sy in 't openbaar: 't geheim, dat soude sich, so dit voor eerst ge-lukke, dan wel haalt ontdekken; ende word alreeds by sommigen met mond en penne, voor de genen die der saken kundig zijn, genoeg ontdekt. Doch ik hebbe reden om hier meer niet af te leggen. Dan dit sal hier de vrage zijn: so 't moghelijk ware, 't gene sy beogen, of 't ook billijk soude zijn. Sy willen seggen, ja: want hoe komense anders dus eenparig aan dien eisch? Maar is het ooit gebeurd het gene sy nu doen? Is 't ooit by kristen volk wel in gebruik geweest; in 't godlijk recht of menschelike wetten wel te vinden, dat iemant tweemaal over eene laak gestraft, of by slotvonniss tot de straf verwesen is? De grote God, de Righter der ganschere Aarde en heeft sulx nooit bestaan. Merkt eens. God hadde Benhadad, den koning van de Syriers verban-nen en Achab koning over Israël d'uitvoering aanbevolen. Die handelde daar in te slap. Wat volgde doe? dat de H E E R: seide: *om dat gy den man, dien ik verbannen hebbe, uit de hand hebt laten gaan, soo sal uwe siele in de plaats sijner siele zijn.* Kon. 20. 42. Maar heeft hy Benhadad op 't nieuw doen straffen? Geensins: maar hem noch tweemaal toegelaten, 't volk Israël den oorlog aan te doen; als men volgens 2. Kon. 6: 8. 24. leeft; ende is daar

na noch op zijn eigen bedde, hoe wel niet blotelik aan zijne siekte overleden. 2. Kon. 8: 7. 10. 15: De menschelike wetgevers hebben dese billikheid ook door 't natuurlijk licht gezien: volgens welken Ulpianus seit, *Pœne non solent repeti cum depensa sunt* l. 42. ff de *Pœnis* tit. 6. lib. 12. dat is, men wederhaalt geen straffe als die eens voldaan is. Ende noch eens, *Pœnam sententia dictam revereare judicis non licet*; dat is een Reghter magh de straffe by vonnis gegeven niet weerhalen. l. *Pœnam*, C. de *Pœnis* in gevolge van dit onbetwiftbaar reght heeft het Hof van Friesland, noch niet lang geleden, sekere Reghters wel; in ene geldboete beslagen, over enen dief welken sy den Krygsraad hadden overgeleverd: om dat die hem niet na verdienste, maar slechts met het houten peerd gestraft hadde: maar den misdadigen geen verdere straffe aangedaan. Niet dat ik wil seggen, dat de Classis dan ook soude strafbaar zijn, als te licht met my gehandelt hebbende. Want de straffe over misdaad alleen by 't hoogste reght, dat is by 't Hof, in Friesland is: maar de kerkelike maght om Predikanten af te setten niet by een Synode, als den hoogsten reghter, dan ter sake van appell; maar by Classis daar hy self een lid af is. Mijn eigen Classis heeft dan ook in mijne saak gevonnisd, en dat vonnis uitgevoerd. Daar valt dan meer niet aan te doen, noch aan my noch aan de Classis. Maar 't moet komen op de Synode. Ja, 't moet 'er komen, door gewone en door ongewone wegen. Gewone: want wanneer de handeling en der voorgaande Synodus, so als 't gebruik is, sullen worden nagelezen, of daar iets moght onder wesen dat noch niet was afgedaan; so salmen horen, wat daar doe van myne saak gehandeld is. Te weten, dat uit last van drie uit de ses Classen aan die van Amsterdam gevraagd is, hoe 't met de sake van mijn Boek stond, daar so veel geruchts af was; schoon den meesten leden van de Synodus, en self van de Classen doe noch onbekend. Vorder; dat doe niet alleen de Classis, maar ook self de Kerkenraad aldaar ontboden, terwyle die noch met de sake besig was, gevraagd zijnde daar af seer omstandig heeft beright gedaan. Ik self ben teffens met den Kerkenraad beschreven, ende al 's voormiddaghs voor de Synodus verscheenen, daar sy 's achtermiddaghs volgden. Schoon het in den last van de drie Classen

niet

niet begrepen was, dat de sake daar ook dienen moest, daarmede doe de Kerkenraad noch niet ten einde was; van waar sy tot de Classis moest gebragt worden, eerste tot de Synodus noch komen konde: nochtans verscheen ik onbeswaard. De Synodus doet noch meer. Sy stelter acht uit haar getal, die 't Boek ook eens doorloeken souden. 's Woensdaghs kregen sy dien last, en hadden donderdag des morgens al gedaan. Dien ganschen dagh braghtmen voor en achtermiddag met my door; my op verscheide stukken van beswaringe, die sy uit myn Boek getrokken hadden ondervragende. Na dat de Synodus my had verstaan, vertoeide sy het Boek, so als het leit: gelijk de Kerkenraad te voren dede, eer sy my had verstaan. Aan 't Boek was dan niet meer te doen; dan sorg te dragen, dat het niet verbreid en wierde. Die desen last hebben, sullen dan gevraagd moeten worden, wat by hen dien aangaande is verricht. Voorts werd den Kerkenraad bevolen, de sake voorts ten einde af te handelen: dat was, hoemen 't met my hebben soude, in aansien van dat Boek. Doch sy moesten 't afdoen in die maand, daar noch drie weken af behouden waren. En om de Classis niet voorby te gaan, waar uit het anders ter Synode hadde moeten komen: so soude dan de Kerkenraad de gansche sake brengen t'hunder kennisse; om, *des nodig zijnde*, daar in verder dan te doen so sy soude vinden te behoren. So soude 't dan aan 't oordeel van de Classis staan, of in de sake meer te doen stonde dan niet. Dus sal de vrage verder in d'aanstaande Synode zijn, of de Kerkenraad so heeft gedaan? En 't antwoord sal dan moeten wesen, Ja. Doch so de Classis moghte nodig vinden, iets daar verder in te doen, sy soude dat verrichten in twee maanden, te beginnen van den tyd *dat de sake eerst tot hare deliberatie soude zijn gebragt*; dat is van den 3. September, wanneer se van den Kerkenraad aldaar gebragt is. Doch om datse reeds in de Synode, in voegen als geseid is, had gediend: so was 't believen der Vergaderinge, dat vier van haar daar toe gelastigd souden tegenwoordig zijn; en dat de saak *finalik* moest worden afgedaan. Men sal dan verder vragen, of dat is geschied? Ende sal uit het bericht des Classis blijken, dat de Kerkenraad, wanneer haar tyd ten einde was, de sake in de Classis heeft gebragt;

braght; dat ook de Classis die in tegenwoordigheid der synodale mannen heeft verhandeld; en dat hy heeft afgedaan; die niet alleen daar ingevonnisd hebbende, maar ook 't vonnis uitgevoerd. Wanneer nu iet op sulken wijze in een Synodus beantwoord is, so pleegmen voort te gaan in 't lesen: als zijnde sulken saak dan atgedaan, daar ende so 't behoort; en d'order eischende, datmen tot de volgende dingen over ga, daar 't jaar te voren af gehandeld is, om te sien als voren, of daar iet in voorkomt, daar noch 't een of ander in te doen moght vallen.

Maar nu heb ik 't ook wel gesien gebeuren, dat iemant iets te seggen maakte op enig stuk datmen hield voor afgedaan. Daar af moet dan gesproken worden. Of dat dan nu so ook gebeurde; (voorseker weet ik dat het wel gebeuren sal) wat salmen doch te seggen maken? Dat het de Classis binnen den bestemden tijd niet afgehandeld heeft; dat de gelattigden van de Synode ter laatste handeling niet tegenwoordig zijn geweest; dat de Kerkenraad geprotesteerd heeft, dat enige Ledematen, enige Kerkenraden, Classen, Synoden, in die handelingen niet te vreden zijn. Doch alles buiten my: ik pleit nu voor de Classis. Niet dat die my daar toe behoeft; maar om dat sy die het dus tegen my op neemen, sich daarmede tegen de Classis ielve stellen. De Classis heeft noch meer en langer werk gedaan om dese sake af te doen, dan wel de Synodus voor af kon sien dat daar toe nodig was. Heeftse dan te veel gedaan? Is dat haar schuld? Hoe wilmen dan dat sy noch meer sal doen? Dat eischt noch langer tyd. De Synodus sagh self niet van den eenen tot den anderen dagh, wanneer sy soude gedaan hebben. Sy geeft op Woensdagh last, om mijn Boek te onderzoeken; en wil my daar op des Donderdaghs verstaan, en evenwel de gansche handeling noch voor den middagh fluiten. Maar sy vonden langer werk met my alleen, dien ganschen dagh; en souden noch al langer besig zijn gebleven, so 't de tyd geleden hadde. En sy moghter uit scheiden, om dat haar voorneemen niet was, de saak af te doen. Ook was dit maar, gelijk geseid, om my te ondervragen; niet om te overtuigen, gelijk het werk daarna meest van de Classis was. Dat overtuigen was so licht of haastig niet te doen. Had de
Classis

Classis in die tusschentyden stil geseten, men moght haar dan van slappigheid beschuldigd hebben. Of hadde sy ten tyde der byeenkomst, haast tot scheiden gemaakt, of over 't werk wat heen gelopen; men moght met schijn geseid hebben, dat haar 't werk geen ernst was, maar eens twee, en noch eens drie geheele daghen, van den morgen tot den avond, selfs wel tweemaal sonder eeten met die Sake besig zijnde! gaf Sy klaar genoegh te kennen, datse 't gaarne afdoen wilde, so Sy konde. De tusschentijd in gedurige besigheden hunder gelaftigden met my versleten, dat dien broederen en my meer dan veertien daghen voor en na, ja wel nachten heeft gekost; in ene Stad so vol gewoel als Amsterdam, behoudens den gedurigen arbeid van den Kerkendienst: heeft baarblykelijk getuigenis gegeven van den ernst die de Classis heeft gehad om de Sake te voleinden. En ik self om eens van so veel en sware moeylikheid te moghen rusten. Neen: maar liever sonder onderzoek daar fulken ergernisse was, den man van stoel geweerd, sullen dete luiden seggen: na 't oude woord; *wech met desen, want hy is niet weerdig dat hy leve.* Hand. 22: 22. Want sulc oordeel is al in 't begin, eer 't Boek ter dege was gesien, in Kerklike Vergaderingen hier en daar buyten Amsterdam, over my ook uitgesproken, daar af ik goede kennis hebbe. Sy houden van geen uitsstel, daar de will en maght is om het uit te voeren. Kajafas was mede van 't verstand: *Gy en weet niet, nocht en verstaat niet*, seit hy, en so voorts. Joh. 11: 49, 50. In onse Classis was de geest van Nicodemus meester, en de wett om niemant te veroordeelen sonder vorig onderzoek, Joh. 7: v. 51. Het Boek was daar: so als het leid, is het by haar mede al voor af versoeid. Ik en wil niet seggen wat sy daar versoeilijx in gevonden hadde: Sy heeft den Kerkenraad en Synodus gevolgd. Echter was het Boek vast in de Weereld: 750. exemplaren van den Frieschen en meer dan 5000. van den Amsterdamschen druk; oversulx onmoghelijk, het wederom te brengen uit der menschen handen. Daarom was 't naaste dat de Schrijver 't werk verbeterde, of by weigering gestraft wierde; so als Sy verstaan souden die reght hadden hem te straffen, en geen ander. Maar dan eischte wederom de

billikheid, dat hem aangewesen wierde wat hy hadde te verbeteren: en dat niet alleen; maar ook tyd en vryheid toegestaan, om 't gene verfoeilijk voorquam so als 't lagh, so te schikken en verklaren, by aldien hy konde, dat het aangenaam, of aanneemelijk, of op 't minst verdragelijk geoordeeld wierde. Tot het een en 't ander bood hy sich ten eersten, en vervolgens al gedurig aan. Laat de Classis ielve spreken, wat al werx de vier Gecommitteerden in byna vier maanden met my hebben afgeleid: op dat gy niet en meint, dat de Sake los of lichtelik behandelt is, de laatste Acte trekt het al by een, ende luid aldus.

Ex Actis Classis Amstelodamensis 22. Janv. 1692.

„ Zyn voorgelesen de Acten van de voorgaande Classis, rakende de Sake van D. Bekker. Ende hebben daar op de Broederen tot dese Sake gecommitteerd van hare besoignes met D. Bekker gehouden gerapporteert, dat verscheidene conferentien met D. Bekker gehouden hebben, ende wel met dese ordre.
 „ 1. Dat sy met sijn E. gehandeld hebben van die dingen die buiten controversie zijn. 2. Over saken die twijfelachtig waren, om daar van nadere interpretatie te hebben. 3. Over saken des Auteurs gevoelen rakende en desselfs voornamen grond. 4. Over den staat des verschils, by de naastvoorgaande antwoorde des Auteurs opgesteld, als mede de verdere gronden van desselfs Boek, ende de Schriftuurplaatsen. 5. Over de voornaamste beweegredenen des Auteurs tot het schrijven van sijn Boek; ende de inconsequentie van de consequentien die sijn Ed. stelde: leggende hare papieren op de tafel van dese Vergaderinge.

(Dese papieren maken 't samen omtrent 20. vellen uit, van weersyden, dicht beschreven.)

„ Waar op goed gevonden zijnde, om volkomen licht en kennis van saken te hebben, tot het reguleeren van een gesond oordeel, dat de Broederen tot dese Sake gecommitteerd ordentlike openinge deden van alle hare besoignes met D.
 „ Bek-

„Bekker gehouden: hebben deselve omstandelik van alles rap-
 „port gedaan. 't Welk met genoegen van de Vergaderinge
 „gehoord zijnde, is ook het Resultat deser handeling so als
 „het Rev. D. Bekker opgesteld heeft, behelsende sijne *Satis-*
 „*factie*, de Vergaderinge voorgelesen, luidende als volgt.

(Dit zijn die *ARTYKELN van Satisfactie*, diemen heden
 over al in druk te lesen liet.)

„Zijn ook van Rev. D. Smith de Vergaderinge voorgelesen
 „alle die Beweegredenen, door welke D. Bekker tot die ver-
 „klaringe gebragt is: 't welk geschied zijnde, is in deliberatie
 „gebragt, wat nu verder te doen? En is goed gevonden, dat-
 „men in 't gemeen over de *ses Artykelen* ('t zijn de gene die
 ik tot voldoeninge op de bekende 12. Artykelen ter voorgaande
 vergadering had ingegeven: en also die niet ten vollen waren
 aangenomen; was de vrage, of nu dese laatste dat genoegen
 „konden geven, dat de Classis aan die *ses* had geoordeeld te
 „ontbreken) eerst by forme van discours sal handelen, eer-
 „men tot een finale athandeling kome. 't Welk dan gedaan
 „zijnde, is D. Bekker binnen gestaan: ende hem van D. Præside
 „afgevraagd, of hy noch iets naders soude moghen hebben
 „tot elucidatie, of tot verder genoegen van de Vergaderinge.
 „Waarover sijn Eerw. verklaarde, dat niet naders had over
 „te geven: maar dat hy wenschte en bad, dat de Vergade-
 „ringesijne sake in der liefde en de vrees des Heeren, met alle
 „bescheidenheid wilde athandelen.

„Eindelijk ismen dan getreden tot de concludeerende stem-
 „men: ende is by meerderheid der stemmen geconcludeerd,
 „datmen dese Satisfactie van D. Bekker sal laten drukken. Ende
 „om de ergernis van de gemeente wech te neemen, dat D.
 „Bekker van alle de deelen van sijn Dienst sal gesuspendeerd
 „zijn, tot de naaste ordinaire Classis: also dat dien tijd geex-
 „pireerd zijnde, sijn Eerw. wederom sal opgenomen zijn, ende
 „dese sake daar mede sal afgedaan zijn. Sal ook aan haar Ed.
 „Gr: Achtb. de Heeren Burgermeesteren hier van kennisse
 „gegeven worden.

„Ende is aan D. Bekker dese Conclusie en Resolutie der

„ Vergaderinge door D. Preses bekend gemaakt, dewelke sich
 „ dese Censure heeft onderworpen.

„ Ook hebben hare Ed. Gr: Achtb. de Heeren Burgermee-
 „ steren de handelingen des Ed. Classis in desen met D. Bekker
 „ haar laten welgevallen.

Nu vraag ik den bescheidenen leser, of de Classis schuld heeft, datse dese sake binnen die twee maanden, volgens 't voorschrift van de Synodus niet afgehandeld heeft? Die al gedaan heeft wat sy konde doen wat sal die meer? Maar dese lieden, die noch verder met my heen wilden, moesten aan de Classis noch meer tyds vergunnen, om noch meer te doen. Wilmen iemant swaarder straffen dan de sake, so veel als gebleken is, vereischt: so moet men die ook verder onderzoeken, en sien of hy dan noch meer misdään heeft, dan so ver gebleken is: daar toe is dan ook langer tyd van node. Daar en boven had de Classis die les van de Synode om het binnen de twee maanden af te doen, niet als enen last, maar als een vermaninge te achten. De Classis was van self geregtigd om die saak te behandelen, en af te handelen, van den Kerkenraad tot haar gebraght zijnde. Dit is by de Synodus so klaar verstaan, dat sy self den Kerkenraad het werk niet uit de handen heeft willen neemen; maar 't vervolg aan haar bevolen, die 't begonnen hadde; en evenwel gewild dat niet de Kerkenraad, maar wel de Classis de Sake voorts *finalik* afhandelen soude. En ten einde de Synodus op een ander jaar geene nieuwe moeite hadde, heeft sy de Classis willen byblijven, na dat sy reeds de hand in 't werk mede gehad hebben; ende sulx door 4. Gecommitteerden, die daar na met eigenen monde ende uit bevindinge van saken haar berigten konden, hoe de gansche handel afgeloopen was.

Maar dit willense nu seggen, dat die 4. Gedeputeerden by de laatste handeling des Classis niet geweest zijn: Waarom niet? heeftse de Classis daar niet willen hebben? Immers: want ik hebbe selfs gesien, datse wel uitdrukkelijk daar toe beschreven wierden. Maar hun schriftelijk antwoord is geweest, dat de tyd verstreken was, ende sy de laatste maal hun afscheid van de Classis

al genomen hadden. Doch die laatste maal te voren was het
 ichoon drie weken over den bestemden tyd: waarom is 't datse
 dan niet eer gescheiden zijn? Laat ons rekenen. De woorden
 der Synode die voor de Classis, als geleid, ene vermaninge,
 maar voor hare eigene gelaftigden ene wett verstreken, seggen
 wel uitdrukkelijk; 1. dat de handelingen des Kerkenraads na den
 eersten September *ter kennisse van de Classis gebracht sullen worden.*
 2. Dat de Sake by de Classis *finalik sal worden afgedaan, binnen*
den tyd van twee maanden, na dat de Sake als voorschreven is, tot
hare deliberatie sal zijn gebracht. Merkt wel. Binnen twee maan-
 den; en dan noch, niet na dat de deliberation daar over sullen
 begonnen zijn, maar na dat de Sake *ter deliberatie sal zijn gebracht.*
 En wanneer is dat geschied? Ik segge op den 3. September:
 want dat seit my de Acte des Classis van dien dagh met dese
 „ woorden. De Vergaderinge des Kerkenraads van Amsterdam
 „ hebbende met D. Bekker so verre gehandeld, als sy wegens
 „ den kort bepaalden tyd heeft konnen doen: *legt nu, volgens*
 „ *de order des Synodi, dese Saak op de tafel van de Classicale Ver-*
 „ *gaderinge.*

Daar op heeft de Classis de Gedeputeerden der Synode be-
 schreven tegen den 1. October; om als dan de handelingen te
 beginnen: middelertyd dat de leden sich bedenken konden op
 al 't gene dat hun luiden uit den Kerkenraad was voorgedragen,
 om op dien bestemden dagh des te beter bereid te zijn, met
 rijpen rade alles te overwegen; gelijk de Gecommitteerden der
 Synode door de handelingen aldaar gehouden, die sy hadden by
 gewoond, maar dan die van de Classis daar af kennisse genomen
 hadden. Dese so wel als sy luiden, meinden doe de saak ten
 eersten af te doen: waarom de handelingen daar over van den
 eersten tot den tweeden verlengd wierden; en evenwel noch in
 geen staat bevonden om te eindigen. En siende dat het niet en
 was te doen, sonder my op elk stik nader te verstaan; waar toe
 sich echter de geheele Classis niet ontledigen noch ophouden
 konde; so steltmen 4. Gecommitteerden, die sonder enig tyd
 verlies, by monde en geschrifte met my handelen souden, om
 my, ware 't moghelijk over diergelyke punten van beswaringe

als my self de Synodus ook hadde voorgehouden, en daar op slechts mijne blote verklaringe gehoord, nu noch nader te overtuigen; en also met reden, als den redeliken menschen, en met name Kristenen, ende noch meest mededienaars van den selfden Heere Jesus toebehoort, tot verbeteringe te verplichten. De 5. November wierd bestemd, om van 't gehandelde aan de volle Classis wederom verslagh te doen, in 't by wesen wederom der Synodale mannen. Welke nocht op den 1. van October enigins geklaagd hebben, dat sy tot die handeling te laat beschreven waren, nocht op den tweeden, dat de dagh tot d'afhandeling te verre wierd gesteld; en dat de 5. de van November was *buiten* de twee maanden, *binnen* welken sy (de woorden der Synode op het naawst genomen zijnde) de saake moesten helpen afdoen. Maar sy beloofden ten bestemden dage wederom te komen, ende hielden woord. Of de gelastigden des Classis die 5. weken lang ook hadden stil geseten, bleek wel uit dien, datse aan de Classis werk gaven, uit het verhaal hunder handelingen, mondeling en schriftelijk met my gehouden, drie daghen lang. De Gecommitteerden der Synode sagen selve wel, dat schoon 't nu ene volle week was boven de twee maanden, daar sy in bepaald waren; echter 't werk noch niet was af te doen: want sy self hielpen my aan nieuw werk; also sy mede hielpen *dresseeren*, dat is, hervormen en toestellen ses Artykelen van my tot voldoeninge ingegeven, omme my daar op in 12. daghen te bedenken, deselve aan te nemen of niet. Sy self quamen wederom, om het einde by te wonen, als die tyd verlopen was; dat is drie weken *buiten* ofte boven die twee maanden. Maar also de 4. Gelastigden des Classis noodzakelik waren belett geweest, (niet door my) om iets van belang in dien korten tyd, gelyk sy galast waren, met my uit te reghten; en daaraf ter vergaderinge genoegsame reden gaven: vonden die van de Synodus niet goed, verder over hunnen tyd daarmede voort te gaan; waarom sy van de Classis afscheid namen, welke evenwel, om redenen als geseid, noch niet konnende ten einde komen, de handelingen, in manieren als voorschreven, noch twee maanden langer namen: die noch kort genoegh vielen, so als hier te voren

ren is gezien. So hebben dan de Broederen van de Synode, om de rekening eens op te maken, *twee* dagen *binnen*, en *vier* daghen *buiten* die twee eerste maanden dese handelingen bygewoond. *Binnen*, dat is, op den 1. en 2. October ende *buiten*, dat is op den 5. 6. 7. en 20. November. Wat valter op de Classis dan te seggen? De Gecommitteerden hebben dese omstandigheden aan de Synodus, hunne Principalen te verantwoorden, maar de Classis niet. Reden, behalven 't gene flus geseid is; de Classis heeft uit haar selven recht om over leer en leven van een predikant te oordeelen, denselven in en af te stellen; maar de Synodus niet, voor dat het door de Classis daar gebragt zy. Noch meer heeft de Classis in dit stuk te seggen, also het self tot haar gebragt is door den Kerkenraad. Maar die gecommitteerden der Synode hadde gansch geen recht om daar te sitten; dan door last van hunne principalen; welke self niet onderneemen sich als rechters in te stellen, maar den Kerkenraad en Classis daar voor kennen, aan welken sy de sake wysen: en aan de Classis in 't besonder, om die *af te doen*. Vorders is te merken, dat de Synodus geen recht van stem geeft om te vonnissen aan die Gecommitteerden; 't gunt sy noch haar selve niet eens aanmatigt, so het by appel tot haar niet word gebragt: also niemant aan een ander geven kan 't gene hy self niet heeft. Daarom seitse ook alleenlik, dat de handelingen sullen worden *gedaan*; maar juist niet *afgedaan*; *in 't bywesen ende met advijs* van die Gecommitteerden; maar daarom niet *na hun advijs*, als of de Classis 't oordeel der Gecommitteerden soude moeten volgen. Oversulx is het geensins tot verkleininge van de maght, het recht en 't gesagh des Classis datter die Gecommitteerden by zijn; also die niet en kunnen maken, dat een Classis geen Classis zy, of dat ieder lid geen vrye stem hebbe, so wel als offer waren. Gelijk dan die Gecommitteerden in vorige vergaderingen des Classis zijn overstemd geweest, also soudense ook in de laatste geweest zyn, so sy al verschenen waren. Noch meer: so 't my geoorlofd is dit noch te seggen; 't advijs van die Gecommitteerden, en de bereidwilligheid des Classis om dat in te volgen, heeft wel meest veroorzaakt dat de sake binnen die twee maanden

niet

niet is afgedaan. Te weten, datmen my die 13. Artykelen des Kerkenraads wederom voorstelde, die so veel moeiten in hadden om my daar toe te bewerken; gelijk de Classis, ook met advys van die Gecommitteerden, goed vond datmen soude sien te doen. Hoe dat nu zy in sijn werk gegaan, heb ik in den tweeden Brief aan vander Hooght pag. 9. --- 13. omstandelik verhaald; waarhenen ik den Leser wijs. Volgt derhalven onweersprekelik, dat het overtreden van den tyd by de Synodus genoemd, nocht het atzijn der Gedeputeerden, niet de minste kragt bencemt aan 't eindlijk vonnis van de Classis.

En overmits dat de Synode self wil en verstaat, dat de Classis dese Saak *finalik* sal behandelen, dat is afdoen sal; ja self oordeelen als het aan haar komt, of 'er wel iet meer is aan te doen, dan daar reeds gedaan moght wesen by den Kerkenraad; omme *des nood zynde* (seit de Synodus) daar in verder te voor sien; ende dat, *so als* by haar, te weten by de Classis, daar 't dan is, *bevonden soude worde te behoren*: wat middel kander over zyn, om het nochmaals aan de Synodus te brengen? Want ook de Classis, so uit eigen reght, als ook noch gesterkt door 't overwylen der Synode, met duidelike woorden seit, dat de saak hier mede soude wesen *afgedaan*. Daar iets is afgedaan daar valt niet meer te doen. Immers niet ten aansien van den Reghter, die het vonnis eens geweest heeft. En so een hoger 't sal herdoen, het moet sijn door appel, of protest, van den gedaagden, of van enig lid dat sich beswaard vind om sich in de saak te laten overstemmen. Maar my aangaande, ik en hebbe niet geappelleerd, maar my selven aan 't gewijsde van de Classis onderworpen. Geen lid van de vergaderinge heeft geappelleerd noch geprotesteerd; het kleinst getal heeft sich onderworpen aan het grootste; anders hadde 't niet kunnen zyn, 't gene de Classis seit, dat *by meerderheid van stemmen is geconcludeert*.

Doch nu seitmen, dat de Kerkenraad van Amsterdam tegen s' Classis uitspraak heeft *geprotesteerd*. Dit had ik liefst geswogen, so het niet alreeds van anderen niet alleenlik in het openbaar verteld, maar ook al door gedrukte boexkens ware onder 't volk gebraght. Laat ons dan sien, hoe 't met dat *Protext* gelegen zy.

Ex Actis Classis Amsteladamenfis 8. April, 1692.

„ Is ingekomen een *Consistoriaal Advis* der Kerke van Amster-
 „ dam, met verzoek, dat d'ontheffinge van de suspensie van D.
 „ Bekker niet wierde ter executie gesteld tot den tyd van de aan-
 „ staande Synodus, ofte dat hy volkomene satisfactie geve: en
 „ dat by ontstentenis van de inwilliging van dit haar verzoek, die
 „ Kerkenraad als dan geresolveerd is daar tegen te protesteeren;
 „ en so te handelen als tot de meeste stichtinge van haar Gemeinte
 „ sal oordeelen te behoren.

„ D' E. Classis hebbende haar ernstige gedachten laten gaan
 „ over dit *Consistoriaal Advis*, en d'aankleevende *Resolutie* van
 „ dien: en vind noch niet geen sodanige genoegsame redenen om
 „ haar sententie te altereeren, en de suspensie van D. Bekker te
 „ prolongeeren; latende die in haar geheel.

„ Ondertusschen heeft D. Bekker vredes halven, om de gemeene
 „ ruste, ende tot voorkominge van gevreesde moeilikheden van
 „ selfs een praesentatie gedaan, van alle de deelen van sijnen
 „ dienst te sullen supersedeeren, tot de naast aanstaande Synodus:
 „ mits dat dese sijne presentatie niet geduid werde, als of het
 „ was een prolongatie van sijn suspensie; heeft ook de geheele
 „ Classis, en besonderlik sijne E. Collegen vriendelik verlocht,
 „ dat het haar gelieven moghte, tot so lang alle de deelen van
 „ sijnen dienst te vervullen.

„ D' E. Classis heeft met vreugd, en ook met eenparige stem-
 „ men, dese presentatie aangenomen, als mede tot so lange sij-
 „ nen Dienst wel te versorgen.

„ En sal dese *Resolutie* door D. Praeses en D. Midlum hare
 „ Ed. Gr. Achtb. de Heeren Burgermeesteren bekend gemaakt
 „ werden.

„ De Heeren Predikanten en Ouderlingen van Amsterdam,
 „ gehoord hebbende de *Resolutie* des E. Classis, hebben aange-
 „ nomen daar van rapport te doen; ondertusschen tegen deselve
 „ (gelijk sy oordeelden te moeten doen) protesteerende.

Hier uit blijkt nu 't *Protest*: maar dewijl het in de Acte achter
 D aan

aan komt, sal de Leser eerst wel willen weten, wat het voor dingen waren, die den Kerkenraad bewegen konden om sulke een *Consistoriaal Advijs* te stellen, in de Classis te brengen, en daar by te protesteeren. Sulx hebbense goed gevonden in ene extraordinaire vergaderinge, daar toe beleid den 31. Maart laatstleden, op den *Circulairen Brief* ende noch eenen anderen van Rotterdam, ende eenen van den Kerkenraad tot Utrecht, mitsgaders een *Request* van enige besondere Personen, teffens aan hunne E. Ed. ingeleverd op den 20. derselfde maand: alle strekkende ten selfden einde als de Acte van de Classis seit, dat de Kerkenraad in dat *Advij*s aan haar heeft voorgesteld. Van de verhandelinghe deser saken sal ik hier niet spreken, om redenen in 't begin van my gemeld. Ende wat my selfaangaat, soude ik hier ter neder stellen sekere mijne twee geschriften, 't een voor, 't ander na die Classis van den 8. April in den Kerkenraad gesonden: 't en ware ik het mede enigins om de selfde reden liete; willende eerst sien, hoe de sake in 't vervolg opkomen sal, om niet nodeloos gemeen te maken 't gene ik liefst tusschen die vier muren laten wil.

Sonder deselve is daar dan geprotesteerd; maar met eené niet geappelleerd. Een bloot Protest en heeft geen verdere kragt dan den Protestant te bevryden, dat hy een vonnis of besluit, daar hy sijne stem niet toe gegeven heeft, niet schuldig zy te verantwoorden. Maar ook, wanneer is dat Protest geschied? Elf weken na d' uitsprake, ende na 't einde der executie van 't bewuste vonnis. Ja wat meer is, wanneer het selve nochmaals van de Classis was bevestigd en verklaard voldaan te zijn. En waar tegen is doch dit Protest geweest? Tegen d' uitspraak van de Classis, over ene sake die de Kerkenraad aan haar self had overgegeven, om *finalik* af te doen; en waarin sy self mede gestemd hadden. Wat meer is: de meeste Predikanten, die uit eigenen hoofde, en de beide Ouderlingen, die op commissie (gelijk de order onser Kerken mede brengt) aldaar verschenen waren, ende in welker Personen alle d' anderen sich aldaar vertegenwoordigen, hebben self die *Sententie* des Classis met hunne stemmen uitgemaakt. So
fy

sy dan hebben geprotesteerd: sy hebben 't so wel tegen haar self,
 als tegen d'andere leden gedaan; die niet goed konden vinden,
 een vonnis eenmaal afgedaan, nu te vernietigen. Doch daar en is
 ook eigenlijk geen Protest geschied, in voegen als het by den
 Kerkenraad begrepen was; datmen soude protesteeren, in gevalle
 ik niet van de stoel en bleef tot de Synode toe. Want sy en wa-
 ren niet bedacht op sulc een voorval; dat ik self sulken aanbiedinge
 soude doen, waar door de Classis niet van noden hadde my te
 weeren. Die het tot een *Protest* gebraght hebben in dat *Advys*,
 seiden daar die reden af, dat dese nieuwe beweegingen sorgelijk
 waren, so men my by mijn recht liete, om wederom in d'oeffening
 van mijnen dienst te treden uit insighte 't oproer dat misschien daar
 uit moght rijzen binnen, en 't ongenoegen van de buiten Kerken;
 so het uit die *Brieven* scheen. Maar nu was d'oorzaak dier be-
 kommeringen wech genomen; hoewel door enen middelwegh,
 dienmen niet hadde voorsien. Daar is dan twijfeling ontstaan on-
 der de *Predikanten en Ouderlingen van Amsterdam*, die in de Classis
 tegenwoordig waren, ofmen nu 't Protest evenwel soude laten
 voortgaan; om dat den inhoud van dat *Consistoriaal Advys* na de
 letter niet en was voldaan: dan of men 't soude achter laten;
 om dat het oogmerk echter was bereikt, dat sy die protesteereus
 gesind waren tot enen grond van dat *Advys* genomen hadden.
 Sy hebben dan geoordeeld so te moeten doen, om de sekerheid: dat
 sy sich so doende by d'andere leden des Kerkenraads, besonderlik
 d'Ouderlingen, die in de Classis niet en moghten tegenwoordig
 zijn, des te beter konden verantwoorden, datse niets versuimd
 hadden, so die moghten oordeelen, datmen evenwel hadde moe-
 ten protesteeren. Want sy meinden, dat geen lid des Kerken-
 raads in de Classis anders moghte stemmen, dan dat *Consistoriaal*
Advys medebraght, schoon daar in overstemd zijnde: ende maak-
 ten daarom met hun allen in de Classis maar een lichaam uit, die
 t'samen eene stem hadden; ende niet, gelijk anders, en ook doe
 de Broederen van buiten, hoofd voor hoofd. Sy meinden dan,
 dat hun *Consistoriaal Advys* elk een van de leden binden konde,
 om tegen 't uitgesproken, ja dat meer is, uitgevoerde vonnis

van hun meerder, dat is van de Classis, aan te gaan: ende dachten niet, datse reeds veel meer door dat vonnis, 't welk sy self, 't zy door toestemming of door overstemming, in de Classis hadden helpen maken, vast gebonden waren; en daar door onbevoegd, om in mindere vergadering, als is de *Kerkenraad*, een *Advys* daar tegen aan te helpen nemen.

Uit alles wat voorseid is blijkt dan klaarlik, datter gansch geen reden is om slechts te denken, dat enige kerklike vergaderinge bevoegd is, om ontrent het vonnisse des Classis van Amsterdam, over my uitgesproken, ende aan my uitgevoerd, enige verandering te maken.

Maar wat raad evenwel, so niet alleen enige ledematen der Gemeinte tot Amsterdam; maar ook Kerkenraaden, Classen en Synoden, so wel buiten Holland als daar binnen, met het doen des Classis niet te vreden zijn? Daar soud ik in 't gemeen op antwoorden, met wederom te vragen, of 't niet dikmaals gebeurt, dat veele menschen in een vonnis van 't Gerecht, daar sy onder staan, ende besonderlik doorgaans daar twee partijen pleiten, of beide of ten minsten d'eene die het pleit verliest, niet wel te vreden zijn! Of dat in d'eene stad een vonnis word gewesen, dat by d'andere niet seer gepresen word. Wat doetmen dan? Men laat elk by sijn doen, en Reghter Reghter wesen ter plaatse daar hy 't is. Sonder dat soude nooit Stad of Staat, Gerecht of Vierschaar kunnen staan, so sy hunne willekeuren na die van d'anderen schikken moesten; of so sy sich onvoldaan verklaren, veranderen. Stellen sich daar onderdanen of gemeene lieden tegen, 't is wederspannigheid; of, so het andere gerechten doen, oproerigheid. Doch ik sal 't gene verder hier ter plaatse passen konde, liever sparen: tot dat my de draad der schriften die ik nu besta te onderzoeken, nader daar toe brengen sal. In die verhandelinge sal ik eerst deselve so bemerken alsse ons voorkomen, daar na op 't geheel beslag des werx mijne ogen slaan, en eindelik 't geheim, dat sekerlik daar achter schuilt, vryborstig openen. Het eerste sal ik behandelen, dat ik voor af deselve 't samen in 't geheel beschouwe,
en

en daar na dat gene aan tekene dat elk in 't besonder heeft. In 't geheel, seg ik; en dat met onderscheid van *Requesten*, *Brieven*, *Gravamina*, en *Resolutien*, van Kerkenraden, Classen en Synoden. Watse zijn, of wat name datse hebben, sy komen in verscheiden dingen over een; en verschillen in besonderheden so van woorden als van saken, die elk op sijn selve heeft, en die ieder wel besondere aanmerfinge verdienen.

Wanneer ik dan sal seggen, in wat saken dese schriften alle 't samen stemmen: het is in den grond, die valsch is; in den wille, die quaad is; in de middelen die onbetamelijk zijn. Hun gemeene grond is 't growlijk oordeel datse alle spreken van mijn Boek, en 't verkeerd gevoelen datse hebben van het oordeel der Synode.

Van het Boek seggen die van Rotterdam, dat het is een heilloos Boek, waar door d' autoriteit van de H. Schriftuur op de hoogste wyse word gekreukt, veele plaatsen daarin schandelijk verdraaid, de waarheid der gereformeerde Kerk gelasterd, en de mond der spotteren en vrygeesten geopend. Welk laatste ook by die van Middelburg word uitgedrukt. De Classis van Utrecht, een schandaleus, heilloos, godloos en godlasterlijk Boek, ende also een van de schadelixste boeken ooit uitgegeven tot nadeel van Gods Kerke, en blaam van onse gereformeerde Religie, ende insonderheid krenkinge van de godlike autoriteit der H. Schrifture. Die van de Classis van Walcheren noement met een woord een godloos Boek, daar sy een uitersten horreur van hebben, als behelsende verdraajingen van Gods Woord, en bespottinge syner grote wonderdaden, tot styvinge van Atheïstische en libertijnsche gedachten. Sy noemen ook growwelike schriften, de genen die voor mijn persoon en gevoelen door anderen uitgegeven zijn. Die van Middelburg geloven dat daar in staan schadelike, schandelike, kerkberoerende, en waarheid in Gods woord versakende stellingen; en besluiten daar uit, dat by my moeten wesen aanstotelike, schandelike en schadelike gevoelens. Die van Utrecht, met een woord, een heilloos boek. Die van Leewaarden een growlijk en schandaleus boek, ende een profaan schryven; waarom sy ook my self enen verwaanden schryver noemen, die de Reden bo-
D 3 ven

ven God en syne waarheid zoekt te volgen. Die van Groningen
 vaardiglik wech, seggen datse dat boek van de eerste lecture af
 hebben aangesien voor een opgestapelde schat van dwalingen, ende
 een schandvlecke van de gereformeerde Kerk; waarin ik heb over-
 genomen de grouwelen van Hobbes en Spinoza, ende ene dertele on-
 bescheidenheid betone neffens myne Vaders ende Broeders in den
 Heere. De Requesteikenaars schryven my toe *verfoeijelike dwa-
 lingen*, en *verfoeijelike gevoelens*; die ik daar en boven schryve en
 leere op ene lasterlike wyse. Dit is so veel die stukken betreft, die-
 men al voorlange opentlik in druk heeft uitgegeven. Daar op
 zijn die *Gravamina* gevolgd, dat is Beswaarnissen by d'een en an-
 dere Classen opgesteld, om daar over te besluiten op de Synode.
 Die van Leewarden derren seggen, dat daarin doorgaans gevon-
 den worden *notoire onwaarheden*, *godlose verdraaijngen van schrif-
 tuurplaatsen*, en *eiselike spotternyen met Gods woord*: noemen 't
 derhalven ook een *heileloos boek*, dat een *onuitwischelike blaam* leit
 op onse *Ekriftelike gereformeerde Religie &c.* Die van Schieland stor-
 ten al terstond in 't begin ene zee van quade woorden op my uit:
 seggende dat mijn Boek bevatt *vele grove dwalingen*, *schriklike be-
 spottingen en verdraaijngen der H. Schrifture en lasteringen tegen onse
 ware nā Gods woord gereformeerde Religie; &c.* Oversulx een *heil-
 loos boek*, *onrechtinnig en vol dwalingen en lasteringe.* Die van
 Woerden en overRijnland; dat daar in gevonden worden *seer
 perniciense en heilose stellingen*, tot krenkinge van d'autoriteit der *H.
 Schrifture*, en *blame der Gereformeerde Kerken.* En de Classis van
 Buren legt my daar in telaste, buiten de *Hoofdstellingen* (welke ik
 niet weet wat se meenen) verdraaijngen en belchimpingen der
 H. Schrifture: sulx dat ook mijn gevoelen by hunluiden mede
heileloos heten moet. Op 't laatst komen die van Hoorn, en seg-
 gen slechts, dat in 't gemelde Boek *perniciense gevoelens* zijn: het
 eenigste dat hen van d'anderen was overgelaten; want Woer-
 den hadde al geseid, datter *perniciense stellingen* in te vinden
 waren.

Siet daar, kristelike Lesers, enen schatt van scheldwoorden,
 in stede van bewijs, om mijn werk en daar door my self op 't
 hate-

hatelikste te verdoemen. Want met sulck stout en onbeschaamd lasteren, sonder bewijs, en dat op den naam van hoge als leege kerklike vergaderingen, word het volk van 't lefen mijns Boek afkeerig gemaakt mitdien datse niet en derven twijfelen, of 't moet wel sekerlijk so zijn, 't gene op den naam van Kerkenraden, Classen en Synoden, met so groten ernst en yver word getuigd. Ik en wil niet seggen, hoe weinig dit voor Kristenen, voor Broeders, voor Leeraars en Opzienders der gereformeerde kerk, voor geheele Kerkenraaden, Classen en Synoden past. Nocht ik wil ook gansch geen moeite doen, noch tyd verliezen, om my selven en mijn werk van sulke eindelose lastering te suiveren: die taal verraad sich self. Maar ik sal alleenlik tonen, hoe valsch dit alles zy, door twee redenen die van self blyken. Mijn Boek is daar: wie is so koen, dat hy my een van alle dese bystere beschuldigingen daar uit waar sal maken? Ik en behoeve anders geen bewijs dan het boek self, voor de genen die het lesen willen; en die niet en willen, zijn niet weerdig dat ik my met hen bemocije. Doch so iemant tusschen dese beiden 't midden kiest, dat hy sich met die *Extracten* wil behelpen, welke d'een of ander schryver, 't zy uit last of buiten last, daar uit ten voorschijn braghten: ik segge rond uit, datse niet alleenlik (gelijk alle sulke uittreksels) ongenoegzaam zijn om de meininge des schryvers recht te vatten; maar ook so veel als my betreft, al te male veelsins ontrow en opsettelik verdraaid zijn. Waar af boven anderen een klaar bewijs te halen is uit seker libel, terstond na de Synode tot Edam hier by de straat gestrooid, en door 't gerechte opgehaald; onder den naam van *enige extracten uit D. Bekkers Betoverde Weerel, tweede deel; daar beneffens de extracten uit de Synode gehouden den 10. Augusti, 1691. tot Edam, rakende D. Bekkers Betoverde Weereld, beneffens desselfs veroordeeling. En uit het Synode van Zuid-Holland, rakende den Professor Roëll.* Die slechts so veel moeite voor de waarheid doen wil, dat hy de plaatsen uit mijn Boek daar in aangetrokken ter dege na sie; het voorst en 't achterste daar by lese, so verre dat hy enen vollen sin hebbe van het

het gene dat ik daar verhandele; die sal middagh klaar bevinden 't ongelyk datmen aan my doet. Ja hy sal sich verheugen in dat deel der waarheid en godsaligheid, dat hy in die selve plaatsen sal bevestigd en verhelderd sien, daarmen voorgeeft dat ik die benadeeld, of gelasterd of geloochend hebbe.

Maar misschien zyn 't andere Extracten, dan men leest in dat libel, daar sich dese circulaire Brief-schryvers, opstellers van Gravamina en Requesttekenaars op gronden. Geen andere segg ik; dat betonen sy, mits datse allegaer eenparig sich beroepen op alsulken *Synodale veroordeeling* als by die Extracten is gevoegd: de woorden van de Synodus, waarmede sy myn Boek veroordeeld soude hebben, verhalende, so alsse in dat voddig ding staan uitgedrukt; ende also klaarlik betonende, datse d'eigene Acte der Synode nooit gesien hebben, of immers niet wel na gesien. Ik sal dat hier doen blyken, mits deselve hier van woord tot woord ter nederstellende, so alsse my van d'eigene hand van D. Husinga, als Scriba van die Synodus uit last derselve toegesonden is; en dat ander ding, daar sy op sich op beroepen, daar nevens stellen: op dat een ieder sie, *quid distent ara lupinis.*

Extract

*Extract uit de Acten van het
Christelike Synodus gebou-
den binnen Edam, des
Jaars 1691.*

DE Gecommitteerde *ad Cau-
sam* hebben hunne gemaak-
te Extracten voorgelezen, waar
over hare Eerwaarden zijn be-
dankt. En vind verders de Ver-
gaderinge goed, dat den inhoud
der zelve summierlijk D. Bek-
ker zal worden voorgelezen, en
daar op zijne responsiven versogt.
't Welk zeer wijdlopig zijnde
geschied, soo is wijders de Ver-
gaderinge gevraagt, of se be-
bereid waren om in dezen hare
advijfen te uiten: en daar op alle
hebbende betuygt, daar toe
voor tegenwoordig openinge ge-
noeg te hebben; zoo is 't, dat
de Synodale Vergaderinge
gantsch niet voldaan zijnde met
de Responsiven van D. Bekker,
volkomelijk hebben geappro-
beert, en gelaudeert de ernsti-
ge handelingen des Eerw. Ker-
kenraads van Amsterdam, tot
nog toe in desen gehouden; en
verfoeyt eenparig, te gelijk met
den Kerken-raad van Amster-
dam het gemelte Boek, zoo als
't daar legt, als aanlopende te-
gens de leer van de Gereformeerde

Extract van 't gepasseerde
des Synodi tot Edam, ra-
kende Do. Bekker, Pre-
dikant tot Amsterdam.

NA dat eenige Debatten in de
Vergaderingh gehouden wa-
ren, heeft de Synode gantsch geen
behagen genomen in d'antwoorde
van Do. Bekker: *Vorder de Ge-
committeerde voor haar gemaakte
Extracten bedanckt. De bekons-
mering en gehoudene besoignens en
oordeel des Eerwaardigen Kercken-
Raats van Amsterdam, dewel-
ke het Boek van D. Bekker eenpa-
rig verfoeyen; als hebbende het selve
uyt eygen lectures en conform
d'Extracten van Amsterdam,
oock bevonden vol onware en
ergerlicke stellingen en spreek-
wijfen, aanlopende tegen de
Heilige Schrift, en Formulieren
van Eenigheyt, als mede tegen de
constante Leer, welke zedert de
tijden der Apostelen, in de or-
thodoxe Kerken (desen aangaan-
de) eenparig is geleert; Derhal-
ven oordeelen, dat men de schan-
dalen, binnen en buiten de Ker-
ken gegeven, spoedig en efficaeter
behoorde weg te nemen.*

1. En ten dien eynde oordeelen,
dat men het voorschreve Boeck be-
hoort te supprimeeren.

E

2. Het

Kerke, tot nog toe in de zelve wyze en conform den woorden Gods geleert, en tegens de Formulieren van eenigheid, by hem aangenomen en onderteikent; gevende den gedeputeerden Synodi in laste, alle bequame officien te doen tot suppressie van 't gemelde Boek, en daar over voor af met zijne Wel-Edt. den Hr. Commissaris te confereren. Verders wort de Kerken-raad van Amsterdam verzogt, en belast de handelingen by de zelve, ten reguarde van D. Bekker aangevangen, zonder eenig tijd versuym te voleindigen; immers dezelve uiterlijk te voltrekken voor den 1. September toekomende: en het selve gedaan zijnde, de geheele zake te brengen ter kennis van de Classe van Amsterdam, omme by de zelve Classe, des noodig zijnde, daar omtrent gedaan te worden zodanigen voorzieninge, als tot wegneminge van zo groten en algemeenen schandaal zal bevonden worden te behoren. Dat ook wyders 't gunt verder by de Classe van Amsterdam zoude worden goed gevonden en gedisponeert, mede finalijk zal worden gedaan binnen den tijd van twee maanden, nadat de zake, als voortschreven is, tot hare deliberatie

2. Het herdrucken, soo veel mogelijk is, te beletten.

3. Gelyk ook het verder uitgeven van dat Boek sonder approbatie; en wat de persoon van D. Bekker belangt, wort sijn E. gelaten aan de dispositie, en aan de behandeling van de Eerwaerdige Kerken-Raet en Classis van Amsterdam, om daar mede te handelen na Kerken-order, en als sy tot wegneminge der ergernis sullen bevinden te behooren.

4. Worden de Gedeputeerde gelast, alle officien aan te wenden tot supprimeeren van het gemelde Boek.

5. Wort verder de Kerken-Raad van Amsterdam versocht, en gelast, om de handeling by deselve, ten reguarde van D. Bekker aangevangen, sonder eenig tijd-versuym te voleyndigen; immers de selve handeling uiterlick te voltrecken voor den eersten September toekomende; en het selve gedaan zijnde, de geheele saak te brengen ter kennis van de Classis van Amsterdam, om by deselve Classis, des noodig zijnde, daar omtrent gedaan te werden soodanige voorzieninge, als tot wegneminge van alle schandale sal bevonden werden te behooren: Dat ook wyders, het geen vorder by de Classis van Amsterdam soude mogen goet gevonden en gedisponeert, zal

zal zijn gebracht. En is wyders goed gevonden, dat de voorsz. handelingen van de E. Classis van Amsterdam zullen worden gedaan ten bywezen, en met het advijs van eenige Gecommitteerde van dezen Synodus: en zijn daar toe by de Synodale Vergaderinge gecommitteert, beide de Ordinarie Deputati Synodi D. D. Petr. Jacobi, en Joh. Klapmuts: den Assessor Corn. Ruiters, en de Scriba, Joh. Huysinga.

Ende word verder D. Bekker geïmponcirt, *authoritate synodali*, onderwijlen zonder Classicale Visitatie en Approbatie zijne twee verdere Boeken, of andere Geschriften, deze materie rakende, niet uit te geven.

Quod collatione facta concordat cum principali.

JOHANNES HUYSINGA.
Synodi p. t. Scriba.

mede finaal sal werden gedaan, binnen de tijd van twee maanden, na dat de saak tot haar deliberatie sal werden gebracht.

En is wyders goet gevonden, dat de voorsz. handelingen van de Classis van Amsterdam, sullen worden gedaan ten bywesen, en met het advijs van eenige Gecommitteerde van dit Christelick Synodus; en zijn daar toe genomineert beide Gedeputeerde

De Heer Jacobi. deput. ordin.
d' Assessor de Ruyter.
de Scriba Huysinga.

En wert den selve autoritate synodali geïmponcirt de andere twee Boeken of andere Geschriften, dese materie rakende, niet uit te geven.

Welke Resolutie den D. Bekker is voorgelesen, die Copy van de resolutie versocht.

En wil sich niet verklaren, of hy de verdere twee Boeken sonder visitatie sal laten uitgaan.

Uit dese tegenstelling der beide bovenstaande Schriften, sal ik duidelyk drie saken tonen: voor eerst, dat de schryvers der Brieven, d'opstellers der Gravamina, en Requestteikenaars tot enen grond van hunnen eisch zijn nemende, 't gene niet alleen in 't Boek (gelijk nu reeds getoond is) niet gevonden word; maar ook self niet in de *Sententie condemnatoir* van de Synode: also niet een van alle die bittere en bystere lasterwoorden in de Acte der Synode, hier na waarheid neergesteld,

gesteld, te vinden is. 't Welknochtans soudemoeten zijn, nadien datse sich eenpariglik beroepen op dat oordeel der Synode, en het tot een fondament of regel neemen, van den ongeschikten eisch om my uit den dienst te setten. Ten tweeden blijkt, dat de Cirkel schrijvers, met die van Utrecht, en de Requesttekenaars sich eenpariglik beroepen op alsulken uitspraak der Synode, als in dat Straat-Extract is uitgedrukt: also sy van woord tot woord so spreken als daar staat; te weten, dat de Synodus het Boek verfoeid heeft *uit eigene lecture, en conform d' Extracten van Amsterdam, bevonden vol onware en ergerlike stellingen en spreekwijzen, aanlopende tegen de Heilige Schrift en Formulier van Eenigheid, als mede tegen de constante Leer, welke zedert de tijden der Apostelen in de Orthodoxe Kerken (desen aangaande) eenpariglik is geleerd.* Ende voorts: *Wat de persoon van D. Bekker belangt, word sijn E. gelaten aan de dispositie en aan de behandeling van de eerw. Kerkenraad en Classis van Amsterdam, om daar mede te handelen na Kerkenordre, en so als sy tot wechneeminge der ergernis sullen bevinden te behoren.* Maar niet een isser, die de woorden so verhaalt alsle in de autentijke Acte enen iegeliken hier voor ogen staan te lesen.

Ten derden blijkt met een, dat die Acte, die sy aantrekken, valsch is: om datse van de gene die met d'eigene hand van den Scriba uitgeschreven en vertekend is, so alsle te Boek staat, ende altijd daar in kan gelesen worden, te bijster verschilt; en dat meer is, ook daar tegen in verscheidene dingen strijd. Laat onseen zien, waar in het verschil bestaat; en daarna de tegenstrijdigheid. Eerstelik vermeld het straatbriefje 't gene in de Acte niet en staat: *Leest en herleest, gy sult daar niet in lesen, dat de Synodus het Boek uit eigene lecture, en conform d' Extracten van Amsterdam veroordeeld heeft: noch ook, dat het vol onware en ergerlike stellingen en spreekwijzen bevonden is.* Ook niet; (hoewel het tot groot nadeel mijner tegensprekers dus van hen verhaald word) *wat de persoon van Do. Bekker belangt: word sijn E. gelaten aan de dispositie en aan de behandeling van de Eerw. Kerkenraad in Classis van Amsterdam, om daarmede te handelen na Kerken ordre.* Verscheidene andere uitdrukkingen ga ik als kleinigheden voorby. Het tweede verschil bestaat in vervalschingen van de woorden der Synode: so door 't uit laten of by doen, als verandering der woorden op alsulke plaatsen, daar dat briefje een en 't selfde

't zelfde schijnt te spreken als de Synode. Want daar de Synodus seit, dat sy 't Boek *verfoeyen so als 't daar legt*, daar zijn de woorden *so als 't daar legt*, trowlooslik uitgelaten. Hoe veel daar aan gelegen zy, sal hier na te sijner plaatse worden aangewesen. Wederom, daar de Synodus alleenlik seit, dat het selve Boek, so als 't daar legt, aanloopt *tegens de Leere der Gereformeerde Kerke, uit en conform Gods woord in de selve geleerd*; daar staat in 't briefje, dat die onware en ergerlike stellingen, daar het Boek so vol af wesen soude, aanloopt *tegen de heilige Schrift*. Doch sekerlijk is het vry wat meer, dat enige stelling aanloopt tegens de *H. Schrift* self, dan slechts tegen 't gene uit en conform de *H. Schrift* geleerd word; want daar kan in woorden, in spreekwijzen, in bewijsredening wel iet aan te verbeteren zijn; 't gene de *H. Schrift* selve geensins onderworpen is. Noch eens: daar de Synodus spreekt van de *Leere der Gereformeerde Kerk*, soo als de selve *tot noch toe* geleerd is; dat word in hun briefje so gesteld, dat het is tegen de *constante leere, welke tsedert de tijden der Apostelen in de orthodoxe Kerken desen aangaande eenparig is geleerd*: welke volstandige eenparigheid, sodanig als die is, ik in 't 15 en 16 hoofdstuk mijns tweeden boex genoeglaam aangewesen hebbe. Eindelijk: daar de Synodus seit, dat ik de andere twee boeken *sonder classicale visitatie en approbatie* niet uitgeven sal; hebben sy die woorden uitgelaten; en daar door dien sin aan d'andere gegeven, als of my geheel verboden ware d'andere twee boeken ooit aan 't licht te geven. Laatstelik bewijs ik hen de tegenstrijdigheid: door dien de Synodus verklaart, dat haar wel *Extracten* uit het Boek zijn *voorgelesen*: maar niet het Boek self, waar af ik wete dat het by de helft der leden niet en is gesien geweest, voor dat het daar vertoond wierd; en van niemand gelesen, dan degenen die d'Extracten gemaakt hebben, noch ook van die alle, nochte in 't geheel. Nochtans leestmen in dit briefje, (en so staat ook in 't Request) dat de Synodus het Boek *uit eigene lecture* dus veroordeeld heeft. En dan noch daar by; dat sy heeft geoordeeld *conform die Extracten van Amsterdam*, welke ter vergadering wel voorgelesen; doch daarna aan die van den Kerkenraad wederom gegeven zijn, sonder afschrift daar vante behouden. Onmogelik, dat de Synodus heeft kunnen onthouden sulck een lang geschrift, dat hen maar eens voorgelesen was. Daarom spreektse ook van die Extracten niet

een woord; maar van hare eigene, datse my daar over heeft gehoord; ('t welk over die van Amsterdam niet is geschied) ende niet voldaan over mijne responsiven, doe also geoordeeld heeft alsse heeft.

Waar uit klaarlik blijkt, dat geheele Kerkenraden, ja Classen, en byna Synoden zijn misleid geweest met een straatbriefje, gedrukt uit iemants eigene losse aantekeningen, so als hy 't van anderen mischien gehoord, of self qualik onthouden heeft; ende misschien hem uit den sak gevallen, of onbedachtsaam uitgeland in handen van quaadwillige menschen, die het hebben laten drukken. Onverantwoordelijke ongeregeldheden van kerkelijke personen, die sulken yver voor de waarheid voorgeven, en daar in met valsche Acten sich behelpen: waar uit dan ook wel af te nemen is, met wat neerstigheid en oprechtheid de genen die sy te werk stelden, en op welken sy vertrowden, en die hunne aanvoorders tot dit werk geweest zijn, in 't lesen van mijn Boek, ende 't uittrekken van so grouwelike stellingen als sy roepen, moeten hebben te werk gegaan: nadien sy dat gene daar hen 't meest aan gelegen was, niet eens ondersocht, noch den grond geproefd hebben, op welken sy sulken groot gevaarte wilden bouwen. Hoe! hebben de Synoden, eerst van Gelderland, en daar na van Utrecht, in gevolge, en na 't voorschrift der Synode van Noordholland, mijn Boek dus veroordeeld en verfoeid; zonder eens de Acte self te lesen daar dit voorschrift in bestond? Wat heeftmen dan te denken van het Boek, daar so veel meer lesens aan was; dat die van Gelderland niet hadden, als men sprak van het te veroordeelen: maar de Acte der Synode van Noordholland was hen door den Correspondent (so sy selve spreken, en het ook de wijte is) voorgelesen, en op 't scheiden overhandigd. Sal men dan ook moeten seggen, dat sy die wel geweten hebben; maar datse liever 't ander daar voor namen, om dat het verder gaat, om dat het harder spreekt, om dat het een vuil ding is; en dat het hen bequamerliker dienen konde, om my op het meeste te bewaren? Is 't so: dan magh dit doen ons voor een spiegel strekken hunder broederlike liefde, hunder kristelijke oprechtheid; ende huns waarschijnlyk yvers voor de diergekochte Waarheid, en Gereformeerde Kerk.

Dus verre heb ik nu getoond, hoe valsche de grond zy, waarop gebowd is al die toefel van so veel gedrukte Brieven, Acten, Resolu-

solution, Requesten, welke men tegen my wil doen dienen, om een Classicaal en Synodaal Besluit te vernietigen, en my van den Stoel en uit de Kerk te weeren. Want dit is haar aller oogmerk, so sy ook eenpariglijk betuigen. Of sy willen dat ik sal herroepen; met schuldbekentenis, als van gegeven ergernis. Dit seit de *circulaire Brief*, in hunne bekendmakinge van hun voorneemen, in vier stukken bestaande: waar van het tweede seit, dat sy *geen vernoeging vinden in de so genaamde Satisfactie*, om dat die niet behelst de herroeping mijner gevoelens, enz. *nochte schuldbekentenis ende berouw* over de schriklike ergernis door my gegeven. En de derde, wel tweemaal, dat sy met misnoegen sien mijn inblyven in de Gereformeerde Kerk, speciaal als Predikant. Desgelijks willen die van Utrecht, dat ik sal gebraght worden tot *behoorlike recantatie ende herroeping* (twee woorden voor een; of is't ook, om datse meenen, dat ik noch al *singende* herroepen sal?) *ende by gebreke van dien van mijnen Predikdienst gedeporteerd*, worden. De Classis van Walcheren gaat echter verder niet, dan datse my wil doen *recanteeren*; mits dat het ook *opreghtelik en openlik* geschiede: waar aan sy niet van noden hadden enigins te twijfelen, so sy my maar tot de fake self bewegen konden. De Middelburgers willen mede, so ik by mijne schandelike gevoelens blijve, dat ik *uit de Kerke geweerd* sal worden. Die van Utrecht sien ook met misnoegen mijn inblyven in de Kerk, speciaal als Predicant: willen derhalven schrijven (gelijke trouwens ook gedaan hebben) aan den Kerkenraad van Amsterdam, ten einde sy mogen bewogen worden, my, *sonder gegevene nadere satisfactie, niet weder toe te laten tot den Predikdienst*. De Groningers betekenen genoegzaam, datse van 't selfde verstand zijn: misdien datse schrijven aan die van Rotterdam, dat sy eenparig toestemmen en voor goed keuren der selver Resolutie, so als die legt, in alle hare deelen en clausulen. De luiden van 't Request schijnen sachtter besluit te neemen, so men op de woorden siet die op 't einde staan: te weten, dat de *suspensie geprolongeerd* werde, tertijs toe, dat ik *genoegsame satisfactie* geve. Maar sy hadden daar te voren al verklaard, hoe sy dat verstonden: namelijk niet toe te laten, dat de tijd van *mijne suspensie verstreken zijnde*, ik *wederom tot mijnen publijken dienst soude geadmitteerd* werden, maar daar van geweerd; en me-
 de voor geen Lidmaat van de Gereformeerde Kerke meer erkend, in geval-
 le,

le, en so lang als ik mijne gevoelens niet by een openbaar geschrift kom te herroepen, &c. Die van Leewarden hadden ook gaarne, (so als hun Gravamen luid) willen doen protesteeren, niet alleen op de Noordh. maar ook Zuidholl. Synode, datse geen de allerminste aanpart of deel willen hebben, aan die blaam of laster, die door 't blijven van sulken Leeraar in de Kerk veroorzaakt word. De Classis van Schieland seit met ronde woorden, dat ik my selven door mijn Boek in habil gemaakt hebbende, om ooit als Predikant enigen dienst in onse Kerken te kunnen doen, de facto van den Predikstoel moet worden gedeporteerd. So wil ook die van Woerden, dat ik opentlik sal reclameeren en herroepen, of anders uit de Kerke geweerd werden. Had ik in 't Latijn geschreven, so moght ik reclameeren; maar nu 't Boek in duitsch is, soude herroepen genoegh zijn. Doch sulke woorden-stapelingen dienen om de sake te verwaren, en de menschen tegen my diest te felder aan te voeren. De Classis van Buren houd sich trouwelik aan die van Rotterdam; om so te spreken als die spreken: ende willen also, dat ik opentlik en in 't geheel herroepe, ende berouw en leedwesen toone; of anders by ontstentenis van dien, de facto van mijnen dienst gedeporteerd werde. De Classis van Hoorn en geeft sich niet so verre bloot; maar wil alleenlik, dat men in de Synodus noch nader overleggen sal, hoe met mijn Persoon te handelen zy. Het komt dan altemaal op dese stemmen aan: *Wech met hem: ja, wech van der aarde, met sulc enen; want het is niet behoorlijk dat hy leve.* Hand. 21: 36. en 22: 22. Ten minsten is 't, wech met hem, van den Stoelen uyt de Kerk. Maar wat reden hebben toch die mannen altemaal, tot so bijsteren geroep? Datse geen grond van seggen hebben, is in aansien van so vele lasterspreukeu, als ik flus uit hunne Schriften hebbe t'saamgesteld, genoeg gebleken. Een voor-naam heer, diese my uit mijn geschrift, ten druk verveerdigd, hoorde lesen; merkte daar op aan, dat hy onder allen 't woord van *Ketterye* niet en hoorde: ende is dat ook, mijns oordeels; wel aanmerkens weerdig. Want mitsdien datmen gemeenlik heden hoofd-dwalingen daar door verstaet, om welke iemand uit de Kerk geweerd moet worden; so hadden sy, die dat met my voor hebben, en geen harde noch scherpe woorden sparen om my hatelik te noemen, dat woord sekerlik niet kunnen missen; soo sy vertrouwd hadden te bewijzen, dat ik Kettery geschreeven hadde. Laat sien of hun onge-

ongeschikten eifch in 't een of 't ander deel op redenen gegrondet zy.

Sy willen dat ik in 't geheel herroepen , of uit Kerk en Dienst geweerd sal worden. Maar fouden dese luiden waarlik met herroepen te voldoen zijn ? Geenfins. Want also fy willen dat ik die 13. Artikelen , my eerst van den Kerkenraad , daar na van de Classis voorgesteld , sal teikenen ; so en zijnse met herroepen niet voldaan. Hoe so ? de 6 eersten worden by hen geenfins goed gekeurd : maar van Brink en Leydekker opentlik in hunne bole Schriften tegen my , en tegen de Classis , wedersproken. Koelman geeft sulx mede in fijn Boek te kennen , daar hy 't op Cartesianen meest geladen heeft , welken die 6. Artikelen zijn toe te fchrijven. Maar sijne aanhangers in dat Request keurense altemaal voor goed , ja brengen 't getal der Artikelen wel tot 14. om welk uit te maken , die 6. eersten diest te meer daar in van node zijn. So en zijnse dan te famen noch niet eens , wat ik sal herroepen. Daarenboven foud ik van hen moeten weten , oft ik sal herroepen 't gene ik gelove , of 't gene ik niet gelove waar te zijn ? Het laaste , denk ik , so daar enige redelikheid by hen luiden is ; want het al te onbetameliken fake welen foude , voor menfchen die so naaw zijn van gewiffe , en die so driftig voor de waarheid yveren , datse my fouden willen doen liegen , tegen 't klaar getuigenis van mijn gemoed. Meinen fy nu dat ik gefchreven hebbe 't gene ik felf niet voor waarachtig houde ? So ik dan herroepen sal , wat werk hebben fy ooit gedaan , om my te overtuigen dat ik dole ? Sal dat zijn door tfaamgestapelde vloeken en fcheldwoorden , als ik daar getoond hebbe , dat het voornaamfte deel endoel van hunne Brieven , Gravamina en Requesten zijn ? op sulken wijfe pleegt de Paapsche Geestelikheid de so genaamde Kettters te overtuigen. Wat ongeschiktheid iffet dan , dat dese mannen noch de Classis derven hekelen , als te flap met my gehandeld hebbende , om datse my ten vollen niet endoet herroepen ? Sy die onder geen van al die Kerkenraaden , Classen noch Synoden staat ; die de faak onderfocht heeft ; die by na vier maanden , door vier harer leden , dagh op dagh op 't ernstigfte met my gehandeld heeft. Men lese 't gene ik in mijnen tweeden Brief aan Vander Hooght , die daar toe gelegentheid gaf , pag. 9 -- 13. dien aangaande breder hebbe aangewefen. Maar fy laten fich miffchien bedunken , dat so vele fchriften alfter tegen

gen my zijn uitgekomen, moesten hebben kunnen dienen om my censte overtuigen. Doch die zijn van een zelfde maakfel als de Circulaire Brieven, de Gravamina, en dat Request: sulx ik noch te sijner tijd, of 't van self niet en bleke, klaar genoegh betonen sal. Ook beroepen sy sich op die Boekjes niet; ja spreken van geen middelen van overtniginge: even oftmen slechts, so op sijn Paaps wat heen, te seggen hadde, *herroep, Ketter*; of men sal u haast wat anders leeren. Eindelijk, oft ook geen overtuiginge van noden ware, so moesten sy, die willen dat ik 't Boek herroepen sal, ten minsten seggen, of sy dan 't geheele Boek verstaan: (*mijn gevoelen, seggen die van Buren, in 't geheel*) en vervolgens, dat God een is, dat de Ziel onsterflik is, dat de Schrift Gods woord is, dat Jehova God is, dat Jesus de Messias is; welke waarlik mijne Hoofdstellingen zijn, daar ik 't gansche werk op bouwe? Maar de Kerkenraad van Middelburg seit, in haren Brief, en desgelijx de Classis van Buren in haar Gravamen, dat sy mijn Boek ook *in sijne Hoofdstellingen* verfoeien. Anders seggen de laatsten, dat ik *dit mijn beilloos gevoelen*; en die van Woerden, dat ik *dese mijne heillose stellingen*, en 't Request, dat ik mijne *voorschrevene gevoelens* wederroepen sal: sonder dat d'een noch d'ander een eenige stelling of een enig gevoelen in 't voorschrevene heeft uitgedrukt. Waar uit ik moet besluiten, dat hen dat *herroepen* geen ernst is, dat het hen noit voldoen sal; hier den eenen, daar den anderen niet; en datter altijd noch meer sal te herroepen zijn, dan *dit beilloos gevoelen*, dan *dese beillose stellinge*, die d'een en ander achter na daar in noch vinden sal. 't Welk mede daar uit blijkt, dat de luiden van 't Request willen, dat ik my in die herroeping *rondelik* en *openhertig* sal verklaren: gelijk ik waarlik seude doen, indien sy my tot die verklaringe brengen konden. Maar sy sullen altijd seggen, dat ik niet *rondelik* noch *openhertig* spreke; gelijks alreeds te sien is in die liefdelose *Aanmerkingen op d' Artijkelen van satisfactie*; en de boosaardige misduidingen van Brink. Dit zijn de redenen, Leser, waarom ik geen staat en make op al 't genc datse seggen van herroeping; en dat het om geheel wat anders is te doen.

Wat dan? Het tweede lid van hunnen eisch, dat is hen ernst: dat is om my van Stoel en uyt de Kerk te setten; d'ongemakkelijkste voor my, maar voor hun luiden de gemaklikste wederlegginge mijns Boex;

Boex: doch voor Kristenen, en dat in de Gereformeerde Kerk, het alderonbetamelixte; in aansien van de genen die dit eischen, ende, als geseid, nooit het minste ondernomen hebben om my te overtuigen. Maar laatse seggen, waar op rust die harde taal, *de facto gedeporteerd*? So ik doe, is 't in een der vastgestelde Hoofdstukken des Geloofs? Is daar een onder dat ik tegen spreek of in twijfel trekke? Is 't geschil, in mijne *Artikelen van Satisfactie* ter neergesteld, ooit in kerklike vergaderingen verhandeld of bepaald geweest? De *Formulieren* daar men so af roept, zijn veel meer tegen mijne beschuldigers dan tegen my; so ik in verscheidene stukken by mijne schriftelike Antwoorden aan de Gecommitteerden des Classis aangewesen hebbe. Moghten die het licht eens sien, men soude daarin mede vinden, dat van die *heillose stellingen en spreekwijzen*, daar men my om uyt den dienst wil setten, de voornaamste by Calvinus, Voetius, Scultetus, en meer anderen te vinden zijn. Quade leeringen en zijn so kennelijk niet als quade daden. Over gene is men dikmaals niet wel eens, om de verscheidenheid van gevoelens over vele saken, die of niet so klaar geopenbaard, of noch niet op 't grondigst ondersocht zijn. Maar of iemand qualik doet, daar af oordeelt de gemeene man, en hy ergert sich. Willen sy *de facto* deporteren, laat het *propter facta* zijn. Dese *deporteerdens de facto*, zijn wel tien die daar af oordeelen kunnen, en die klare kennisse hebben van de ergerlike *facta* veeler Predikanten; tegen eenen die mijn Boek kent of verstaat, of de moeite ooit heeft willen nemen, om het na behoren te onderzoeken. Laat my sulken Kerkenraad, Classis of Synode als maar wil hier over roepen, ik sal 't hen gestand doen. *Deporteert* dan *de facto* die so doen als gy siet; ende wacht u dat te onderneemen aan de genen die iets leeren, dat gy niet en weet wat het is, noch weten wilt. Ik segge noch eens: dat ik alle die Kerkenraden, Classen, Synoden, welke nu dese bewegingen maken, betuige, datse my den tienden man leveren, uit hunne vergaderingen, die bequaam zy, slechts te seggen, voor sijn eigen persoon en gevoelen, wat *heillose stellingen* in mijn Boek staan, die my weerdig maken om *de facto gedeporteerd* te werden. Ik hebbe dien van Leewarden in de volle Classis aangeboden, (ende biede 't noch aan ieder een) dat ik self *de facto* van den dienst

wil afstaan , ende my voor al mijn leven des onweerdig kennen ; so sy my uit die *notoire onwaarheden* , *godlose verdraayingen van Schriftuurplaatsen* , en *yffelike spottermynen met Gods Woord* , die sy seggen dat *doorgaans* in mijn Boek gevonden worden , van elx maar een staaltje aanwyfen. Maar sy zijn daar toe voor de Synode , daar sy seiden dat se hun Gravamen souden verantwoorden , niet verscheenen. Overmits dan by hen de kraght niet is om te tonen , dat mijn Boek verdient om daar over *defacto gedeporteerd* te werden : so deden sy beter , dat se sich op 't gewijsde ter Synode van Edam beriepen ; en sy zijn ook schuldig so te doen. Want sy bouwen alle op dien selfden grond , als te voren is gesien ; willende dat de Synodus voldaan zy. Waar toe dan nu al dit gebaar voor af , en den tijd van die Synode niet verwacht ? die sal wel haast seggen , of sy voldaan is of niet. Voor my , ik gelove ja , ende sal nooit anders seggen. Mijne redenen heb ik boven al geseid. Maar in allen gevalle , waar spreekt de Synodus van *deportement* ? ja selfs van *herroepen* ? of wat seitse van het Boek , waar over den Auteur soude moeten worden *de facto gedeporteerd* ? Sy heeft het Boek *verfoeid*. Maar hoe verfoeid ? *So als 't daar legt*. Maar nu legt het daar so niet , t sedert dat daar over so veel heen en weer gehandeld is. Des Auteurs meining is over sulke stellingen , als in 't begin verfoeilijk scheenen , nu verstaan ; en de plaatsen daar men oordeelde dat die te vinden waren , in 't Boek self nader verklaard. Maar insonderheid komt dat Boek niet meer te pas , *so als 't daar legt* : maar met die *Acte van satisfactie* gevoegd , om 't geheel beslaggh van 't werk , en enige voorname plaatsen daar in aangewesen , in ene andere gelegentheid te stellen , dan so als 't daar lagh , wanneer het op de tafel der Synode quam. Men magh geensins besluiten , dat een Schrift sal te herroepen zijn , om dat het is mispresen *so als 't leit* ; maar veel eer het tegendeel. Want de woorden , *so als 't leit* , geven te verstaan , dat men 't eigenlijk tegen 't Boek niet heeft , maar tegen sulken staat daar men 't in bevind. Iemant begeert sulken huis niet , so als 't daar staat ; dat is niet te seggen , dat hy 't wil afgebroken hebben : maar so hier en daar verholpen , en in 't een en 't ander wat vertimmerd. Of so dat niet wel bequamelik geschieden kan , vermits den stand , of andere gelegentheid : so word dat ongemak veellicht geholpen door iets buiten aan te maken ,

ken, of daar nevens by te timmeren, waar door het huis den genen die daar eerst geen fin aan hadde, aangenaam, of ten minsten woonbaar word. De toepassing is lichtelik te maken. Ik en verge in die *Acte van satisfactie* de Broeders niet, datse 't Boek, te voren by hen verfoeid, of prijzen of ook goed keuren; maar alleenlik my in dat gevoelen, daar ik niet in toegeven konde, dragen willen. En daar mede dragen sy ook mijn gevoelen niet; also ik dat belove niet meer voort te setten: maar my alleen, die dat gevoelen niet verlaten kan, so lang ik noch niet overtuigd en ben. Dat nu evenwel dat Boek vast in de weereld is; daar over heeft men my elf weken van den dienst geschorst; swaarder straffe voor de genen die daar in verkeeren met goedwilligheid, dan die om den brode of uit node preken.

Maar hier doet sich tevens op een onbetamelijk geroep, waar in sy altemaal henselve tegenspreken, ten toon stellen, ende al te grovelik misgrijpen; waar af ik flus gemeld hebbe dat ik het op sijne plaatse seggen soude. Sy verhalen als uit eenen monde, als of 't waren d'eigene woorden der Synode, dat so veel de persoon van Bekker aangaat, deselve word gelaten *aan de dispositie van de Eerw. Kerkenraad en Classis van Amsterdam: om daarmede te bandelen na Kerkenordre, en als zy tot wechneeminge der ergernis souden bevinden te behoren.* Nu heeft 'et de Classis, na veelvoudig ondersoek van saken so bevonden te behoren, dat ik *tot wechneeminge der ergernis* (so spreekt de classicale Acte van den 22. January) so veel weken van den dienst in alle deelen ben gesuspendeerd. En sy heeft daar in gehandeld *na Kerkenordre*, welke vereischte, dat een Broeder eerst meermalen vermaand werde, eer men hem besta te tuchtigen.

Maar wat Kerkenordre hebben dese Broeders doch gevolgd, met die circulaire Brieven, met dat schrijven en weerschrijven; met Consistoriale, Classicale, Synodale Resolutien door te dringen; met d'onkundige schare tot het teikenen van een Request te lokken, met malkanderen uit verscheidene Steden en Provintien, op te maken: tot vernietiging van een uitgesproken ende reeds uitgevoerde Sententie, die vanden wettigen kerkliken Reghter, na Kerkenordre was geveld? Na onte welgestelde Kerkenordre, moet men sulke van den Predikstoel, ja van des Heeren Tafel weeren,
F 3 die

die sekten en tweedraght in de Kerk en wereldlike Regeering pogen nan te righten; gelijk ons 't Formulier des H. Nachtsmaals klaarlik leert.

Die CIRCULAIRE BRIEF is hier de spil daar 't al om draait, die andere Brieven en *Gravamina* soo veel als *Epicycli* of Bykringen; gelijk ook dat Request. Dit is een nieuwe vond, niet so veel als desen naam betreft; maar 't misgebruik. Want mitsdien een *Cirkel*, kring of rond uit evenwijdig uit sijn middelpunt getrokken word; so word die naam ook by gelijkenis op burgerliken handel toegepast. Maar dan is 't ook by gelijkenisse even eens gelegen als met enen ronden kring. Dat is, dan moet de plaats of die persoon, daar sulke Brieven van uitkomen, of in 't middelpunt of *centrum*, of op den omloop staan; om rondom te gaan, mits even verre van het middelpunt afblijvende; of van dat midden af, na alle zijden op gelijke lengte na de buiten kant gestrekt zijn. Brengtmen dit nu eens op Rotterdam, daar is het center niet, noch den omloop van dit Rond. Dan de Kerkenraad van Amsterdam, is hier het middelpunt, de Classis 't naaste Rond, en dat van beiden de Synode van Noordholland. Rotterdam is in enen anderen cirkel gelegen: die is eerst de Classis van Schiedland, of de Consistorien daar in begrepen, en haar grootste de Zuidhollandsche Synode. Hadden sy dan *circulaire Brieven* willen schrijven, dat moest geweest zijn aan de Kerkenraden van de selfde Classis, die daar alle even na toe zijn; zijnde in den ommeloop, of aan de Classis self, die daar af het ware Centrum is: en verder niet. Maar dit is ene *eccentriciteit* of buitensporigheit die tot geregelde sigma te brengen is: sy schrijven aan verscheide Kerken, alle buiten haar Classis, en meest buiten haar Synodus gelegen; en noch meer buiten Holland; indien sy niet noch verder zijn gegaan: gelijk eens die van Utrecht tot in Hongaryen schreven, om de geloofsgenooten daar te lande te waarschouwen, datse haare sonen herwaarts niet en sonden, onder Burman te studeeren, wiens meerder Utrecht nooit gehad heeft in de Godgeleerdheid; hunne eigene Stad en Academie also verkleinende, uit verkeerden yver voor de waarheid. Immers hebben sy al voorgegeven, dat ter ook *Gravamina* self uit Duitschland komen souden, om my over 't selfde Boek nieuwe swarigheid te maken. Ingevolge is 't dat sy ook reeds op 't gene sich beroepen, dat in *d'Acta Eruditorum* van Leiplich niet tot mijnen voordeel word gesproken, hoewel sulx maar eens

eens mans werk is, die dat heeft geffeld so als 't hem opgegeven is, sonder dat het van anderen is nagesien; want dat by die Schrijver geen gebruik is; elk heeft sijn werk, en dat alleen, en voor sijne eigene rekeninge om het goed te maken, so daar op te seggen viel. Daarby heb ik reden te geloven, dat het Extract uit mijn Boek in die Acta gesteld, hier gemaakt is; also ik ben versocht geweest om het self te doen, dewijle die van Leipfich 't Nederduitsch niet wel verstonden. Siet so weinig heeft 'et te beduiden, daarmen so breed van opgeeft, als of een gantsche schare van geleerde mannen in verre landen 't Boek veroordeeld hadde; dat maar eens mans werk is, die self moet bekennen, dat hy self de tale van het Boek niet so veel verstaat, als hy nodig heeft, om den inhoud slechts te kunnen melden. Maar om niet al te verre buiten desen Cirkel uit te lopen: (soder Leipfich buiten is) aangefien dat dese Schrijvers so veel graden hier en daar, na 't hen belieft, in hunnen Cirkel overslaan daar sy geenen Brief op passien, dat is menigen Kerkenraad, dien sy zijn voorbygegaan; dat maakt hun doen noch meer verdacht. Gelijk mede, dat men wel in Druk siet vijf Brieven die sy op den circulairen tot bescheid gekregen hebben, als na hunnen sin: maar waarom d'anderen mede niet, als die van Dordrecht, Delft, Enkhuisen, en so veel andere, daar 't antwoord so goed niet was; indien het niet en is, dat se maar gewild hebben, al wat voor my quaad was onder 't volk te saayen, en alleenlik 't oordeel te doen gelden dat best over een komt met hun eigen. Maar waren d'andere dan ook geen Kerken, so wel als die; en hebben sy, door aan deselve neffens d'andere te schrijven, hen selve niet daar voor erkend? Moet dan geen stem getekend worden, dan die op 't Rotterdamsch of 't Utrechts klinkt. Is Gods Woord van die luiden eerst uitgegaan, of is 't alleen tot haar gekomen; dat de waarheid by hun oordeel staan of vallen moet? Wat is 't dan met dien circulairen Brief? Niet ongelijk den genen, tot welken onse Salig-maker seide; *gy omreist zee en land, om ene Jodengenoot te maken* &c. Matt. 23: 15. 't gevolg en wil ik noch op hen niet passien. Die by ouds onder de Romeinen dus ongeregeld heen en weer, en 't land om en door liepen, wierden by hen *Circulatores* genaamd; alle die binnen haaren cirkel niet en bleven, maar selfs nieuwe cirkels maakten: ende magh men heden op sodanige die oude wet wel passien.

In Circulatores qui serpentes circumferunt & proponunt; si cui ob eorum metuo demum datum est, pro modo admisi actio dabitur. Paulo acto de extraord. erim. Dat wil seggen, dat 'er waren die met slangen omlieden, en daar van *circulatores*, dat is, omlopers genaamd wierden, welke men over 't leed dat sy iemant aanbraghten, na mate van 't ongemak dat daar uit ontstaan was, in reghten aanspreken moghte. *Martialis* noemde *linguam circumlacutem*, dat is, *circulaire tong*, (in welkers plaats hier is een *circulaire Brief*, om by d'afwesenden voor tonge te verstreken) de gene die dertelen quadsprekende was, seggende:

*Vernaculorum dicta, sordidum dentem;
Et fœdæ lingua probra circulatricis
Poëta quidam clancularius spargit.*

„ Hy sluipt met sijn gedicht vast hier en daar door 't land,
„ Vol van Jan Hagels praat, en vuil van tong en tand.

Onse Rotterdammers staan by hen self overtuigd van diergelijke ongeregeldheid, mitsdien datse de *Classis van Schieland* erkennen, als den naaften cirkel, daar sy dese sake willen voorstellen, om van daar als een *Gravamen* in den grootsten cirkel, dat is, op de *Synodus van Zuidholland* te brengen. En dat was 't eenigste dat sy na Kerkenordre moghten doen. Dat geschied zijnde, was het eerst de tijd om 't van die Synode tot de anderen, en van daar voorts in derselver onderhorige Classen, ende van de Classen in de Kerkenraden; en so wederom, gebraght te worden. Maar in desen self hebben sy de grootste ongeregeldheid gepleegd. Want wanneer sy de sake in de *Classis* braghten, was de *circulaire Brief* al omgesonden; en de *Classis* willende, dat ook d'andere Kerkenraden onder haren cirkel behorende, daar op so wel als die van Rotterdam hun goedbedunken seggen sullen: soude nu eerst op den 1. Jul. zijnde Dingsdag derselver adviisen inneemen; na dat hun voorstel al voor 2, en 3. weken, op den name van de *Classis* als een *Gravamen*, niet alleen aan d'andere Classen, maar ook aan de *Correspondenten* der andere Synoden is versonden geweest.

So ongeregeld en so ongehoord als dese *Circulaire Brieven* zijn, so zijn ook die *GRAVAMINA*. Want nooit is het in de *Nederlandsche Kerk* gebeurd, dat men heeft *Gravamina* gesteld over saken die gesle-

gelleeten waren, ofte tot vernietiginge van een Vonnis door een Classis of Synode uitgesproken; of tot beswaarnis, maar wel tot verlichtinge van Iwarigheden. Want men beoogt altijd met die *Gravamina*, *Levamina*; dat is verlichting van beswaarnissen: regel recht anders dan 't hier gaat, daarmen *Levamina* verandert in *Gravamina*, de rust in onrust; en uit vrede oorzaak neemt, om nieuwen oorlog aan te vangen.

Siet my nu eerst eens dese mannen aan, van welken sulke Brieven komen. Is 't niet van Koelmans volk geweest, die 't *Request* tegen my aan den Kerkenraad ingeleverd hebben, en welker namen boven aan getekend staan? En isser ooit mensche geweest, die meer onversettelike koppigheid tegen alle Kerkenordre heeft getoond? die onlijdeliker d'Overigheden en de Leeraars scheld? die algemeender door 't geheele land het volk beroert en de gemeinten scheurt? Wie daar het minst aan twijfelt, lese sleghts dat boekje dat hy onlangs met den naam van *Nederlands Ondergang* heeft uitgegeven; hy sal de andere niet behoeven. En heeft hy niet de stoutigheid gehad, met zijn volk, siende dat hun *Request*, tegen my ingegeven, so veel werkinge dede: dat hy tegen heeren gebod, van Utrecht wederom hier in de stad gekomen, op den Paaschdag, onder de predicatie, recht tegen over den ingang van de nieuwe Kerk, in 't huis van Alexander Hinderson, zijn oproerig preken heeft hervat, voor ontrent 300. menschen; so my self de genen die daar tegenwoordig zijn geweest, getuigen? Ende is Brakel, schrijver van den *circularen Brief*, niet zijne reghterhand, die hem met alle maght wederom poogt op den stoel te helpen: gelijk hy ook al meinde schier verricht te hebben, wanneer hy *Præses* zijnde van de Synodus tot Leewarden, in den jare 1682. doch daar in verset wierd door 't bericht dat ik (by toeval tegenwoordig zijnde) aan die vergaderinge gaf, uit de Acten onses Kerkenraads, en van Classis en Synode? De wraak daar over, van dien tijd af opgekropt, achten sy nu tijdig te volvoeren. Deselfde Brakel sprak doe, ongevraagd, in de volle Synode, daar ik stond, in 't aangesichte van de heeren Commissarissen van Staten *dat geen weereldlike Overigheid recht heeft om een Predikant af te setten.* Waar over hem de Stoel verboden zijnde, ging hy 'er evenwel na toe: ende ontquam de proeve van dat recht der Overigheid om

hem af te setten, door voorbede des Classis, en sijne bedrieglike schuld-
 bekentenisse: daar hy naderhand in openbaren druk den spot mede
 dreef. 't Selfde heeft hy ook tot Rotterdam gepleegd; waaraf, als
 weereldkundig, ik niet nodig hebbe hier verhaal te doen. Maar
 heeft hy niet gepredikt en geschreven, dat een Magistraat geensins
 vermagh, een beroep door den Kerkenraad gedaan, te verwerpen;
 also dat rebellye tegen Koning Jesus is, wiens Rijke sy als Voed-
 sterheeren moeten voorstaan en beschermen? Wat man is Brakel dan,
 die self een Dienaar van den Koning Jesus zijnde, des selfs beroep op
 sijn persoon na Rotterdam in 't eerst heeft derven afflaan? Ende
 moght Brink, wanneer hem Koning Jesus door den Kerkenraad van
 Rotterdam van Utrecht derwaarts riep, en de Voedsterheeren self
 't beroep al hadden toegestemd; echter ongehoorzaam t'Utrecht blij-
 ven? Kannu Brakel noch met sulken man gemeenschap houden, om
 den circulairen Brief met sijne lasterschriften voort te setten? van Otte-
 len tot Woerden, opsteller van 't Gravamen in sijn Classis, is van heer-
 schappye (op het sachtste gesproken) over 's Heeren erfdeel ook ge-
 noeg bekend. Van Brink tot Utrecht heb ik meer te seggen dan de tijd
 nu lijden kan. Die twee Professoren hebben mede hun bescheid noch
 niet. Ondertusschen weet een ieder wel, wat onrust menigmaal tot
 Utrecht is verwekt geweest, door luiden van dien stijl als dese mannen
 zijn. Maar is het te verdragen, dat sy ons de wet hier stellen, en my van
godslastering beschuldigen, die so sorgvuldig en eerbiedig voor Gods
 eere strijde: en dat sy ogen ende oren voor godslasteringen sluiten, die
 in hunne stad openbaarlik gehoord, geschreven en gelezen worden,
 en door den druk alom verbreid? Vindmen in de Legendes der Pa-
 pisten, of den Alkoran der Turken, of den Talmud der Joden, meer
 bewijs van bygelovigheid, meer grove leugens, meer gruwelike la-
 steringen tegen God en sijn geheiligd Woord, als in de boeken van
 Simon de Vries? Nochtans heeft hy met sijn eigen kalf soo niet al-
 leen geploegd; als blijkt uit d'invoegsels daar hy my wil weerleggen,
 diemen wel kan sien dat van sijnen geest niet zijn. Wat? lees ik
 niet in ene Oratie van Johannes Woollaston, *de Diabolo*, dat is van
 den Duivel, in Sept. 1691. opentlik in de hoorplaats van de
 Hoge school aldaar gedaan: hoe hy ons te laste legt, dat wy den Dui-
 vel geen werkinge in de weereld toeschrijven; en daar uit besluit, dat
 dan

dan ook *brevi nihil Deo*, in korten ook voor God niet meer te doen zal zijn? Meinen wy dat Manes duidliker gesteld heeft, dat beide beginselen, van goed en quaad, van de selfde noodzakelijkheid zijn? *De Duivel kan niet doen, Ergo God kan ook niet doen.* Onverdraaglike Godslasteringe! En dit verdraagtmen evenwel, dit priijstmen, dit doetmen drukken, en dat tegen my. De Brief van Groeningen geeft ook voedsel aan deselfde gedachten: seggende, dat mijn schrijven tot geen ander einde strekt, wat de nature van de faken aangaat, dan om *Atheïstische geesten en profane menschen dat genoeg aan te doen, 't welk voor sich dieven en moordenaars door inbeeldinge souden wenschen, dat nergens in de weereld dienaars der Justitie en beuls gevonden moghen worden.* Dat is: gelijk dieven en moordenaars wenschen, datter geen beuls noch diefleidrs moghten zijn; om dat de Reghters sonder deselve hen niet souden kunnen straffen: dat also ook d'Atheïsten en profane menschen wel souden willen datter geen Duivel ware, die hen quaad konde doen; dewijle God de menschen niet kan straffen sonder Duivel. So is de Duivel dan so nodig als God self, gesteld zijnde, dat in den verdorvenen staat des menschen sijne rechtveerdigheid so wel moet plaats hebben in het straffen, als sijne barmhertigheid in 't vergeven van de sonden. Nu wil ik wel sien hoe die broeders dese tale van Godslastering bevrijden sullen; of hun seggen in de voorverhaalde woorden van 't gevolg, dat ik (so my dunkt) met goede reden daar uit trekke. Wanneer ik dan de leere van alfulke Leeraars en bekende leden der gereformeerde Kerken tegenspreke, daar de leere onser Kerken geenen grond noch wegh toe leid; dan word ik beschuldigd, dat ik de gereformeerde Kerk beschuldige. Sy die so yveren, als se voorgeven, voor de leere, en de eere onser Kerken: laatse 't niet op my verhalen, die daar sulken sorg voordrage; maar veel eer degenen straffen, die so leeren, dat het ons tot schande strekt: op dat wy reden hebben te geloven, dat hun voorgeven ernst is. Maar wat sullen se seggen, indien ik tone, dat Gods H. Woord van hen ontheilgd word, even daar in dat se my daar af beschuldigen? Want wat is doch die *schrikkelike verdraayinge, ten spottellinge en bespottinge der H. Schrifture*, die men my in de circulairen Brief te laste legt? Den sin anders duiden dan van ander gedaan is, d'ongerijmdheid der gemeene uitlegginge aanwijfen, en 't gevaar

te tonen van de waarheid dus tentoon te stellen; met stijl en woorden die de ydelheid daar af te kennen geven: dat noemen sy verdraaijing en bespottinge, en ten spotstellinge der H. Schrifture. So is dan d'uitlegginge der Schrifture de Schrifture self, en 't gevoelen van de Leeraars even waardig als Gods Woord? Loopt dat nu niet een goed stuk weegs na 't Pausdom toe? So spreken die van Leewarden in hun Gravamen ook. Die willen uit den name van *de Friese Kerken* protesteren. Wat Kerken? zijn dan vijf of ses Predikanten, (of laat het de geheele Classis of Synode zijn,) gelijk die van Groningen) de Friese Kerk? zijn de Kerken wel van 't Boek self onderrecht, door de genen die so roepen van de Kerk? Ja: van 't gene in mijn Boek niet staat, van 't gene daar in kragtiglijk weerleid word; als, dat ik daar in leeren soude, dat 'er Duivel is noch Hel. Van waar heeft anders de gemeene man dat seggen, dan van de genen die hen door sodanigen bericht af keerig maken, om 't Boek niet te lesen, en den man niet te groeten, veel weniger te horen, die sulken bosse Boek ter weerd bracht? Die hen daar tegen alles in de hand steken wat maar vuils tegen my uitkomt, of tot mijn nadeel uitgesproken, of ook noch maar ondernomen is; om my door vooroordeel des te groter ongunst te verwekken: maar wanneer hen 't een of ander uit mijn Boek, of aangaande mijn gevoelen word gevraagd, alsdan doorgaan, sonder woord te spreken.

Weten self een deel van desen hoop, dien men tegen my opmaakt, wel te seggen, wat Gods woord is? Geen wonder so het volk gelooft dat ik d'Oversetters qualik handele: nadien sy meerendeels niet anders weten, of het is, van die by ouds beroemde *tseventig*; gelijk my sulx wel van voorname ledematen self is voorgeworpen; self heeft een Rechtsgelcerde in Friesland daar op met een schimpdicht door en door gespeeld: niet anders wetende, of die vermaarde *tseventig* zijn d'oversetters van den Nederduitschen Bijbel. Nochtans is hem dat lichter te vergeven, dan dat onder Predikanten ook gevonden worden die so spreken; en die ik noemen kan. Is 't niet een beklagelike sake, dat uit sulken oorspronk *circulare Brieven* en *Gravamina* ontstaan, of ten minsten voortgeholpen worden, om met yver sonder kennis (op het best genomen) tegen my en mijnen arbeid aan te woelen? Och wisten sy alle watse doen of seggen, so wel als

als ik weet wat ik heb geschreven! Doch die hen tegen my (waarom seggen sy niet, tegen de Classis) opmaken, doen noch groter quaad. Alsmen dat noemt, *op te komen tot de hulpe des Heeren*, (uit Right. 5: 23.) gelijk die van Leewarden in hunnen Antwoordsbrief; is dat dan geen misbruik en ontheiliginge van Gods woord? Is dat *wacht houden* op de kudden, gelijk de circulaire Brief dat woord gebruikt, wannermen sijnen medeherder van alle kanten op het lijf valt om te slaan, en hem van de schapen (daar hy altijd trow plagh by te wesen) wech te jagen? Is't verdragelike taal, welke die van Utrecht spreken; dat sy dese bitterheden plegen *uit ene bertelike voorsorge voor den welstand van Gods Kerke, liefde voor de Kristelike Waarheid, en autoriteit van Gods H. Woord; en insonderheid voor de eere Gods, en tot ontlastinge van hun gemoed*: te weten van de galle daar het dus van overloopt, dat die sulken hoop van lasterboeken vult. Is't de geest des Heeren, die hen so doet yveren: waar is die *sachtmoedigheid*, met welke sy te onderwijzen zijn die tegenspreken, om hen te doen ontwaken van den strik des Duivels, tot erkentnisse van de waarheid? 2 Tim. 2: 26.

Maar ik ga nu verder noch bewijzen, dat dit gansche werk is een complot en opgestemde saak; om sich binnen met die kragt van buiten te versterken; en te samen de gelegenheid, die nu schoon stond, te misbruiken tot vermeersteringe van de genen die de leere van des Cartes en Coccejus volgen: 't gene eens en andermaal mislukt; door die van Amsterdam voornamelijk gestuit was, met dat Vredens verdragh in den jare 1676: opgericht. En om dat in Friesland korts na mijn vertrek de saken van Coccejus en des Cartes (daar ik t'onrecht so veel om geleden hadde) seer voorspoedig voortgeslagen, en ten hoogsten top (so't schein) gerezen waren: so moest het droevig schriftgeschil, onlangs aldaar ontstaan, van daar verspreid, en nu aldaar by Kerk en Staat ter neer gelegd; wederom ter bane zijn gebraght. Voorts alle die geschillen, welken alle Classen en Synoden in de Nederlanden nu al lang besloten hadden voortstelaten rusten; in de boeke van Koelman, Leidekker, Brink en huns gelijke weder op gehaald, en op 't hatelikste doorgestreken: drijvende met een, dat mijne stellinge voor een onvermijdelijk gevolg van al te vrye Filosofie, en besonder van Descartes (daarmen Hobbes en Spinosa onder menght)

te houden zijn. En wat die uitlegginge sommiger Schriftuurplaatfen betreft, waarin ik vryheid neme van de meestgebruikelike te verschillen; dit, seggen sy, is nu 't vervolg der vryheid die men aan de volgers van Coccejus nu begonst heeft toe te laten. Daar uit meinen sy te tonen, dat het tijd is om hen in te binden; of (het gene sy noch liever sagen) uit te setten. De boexkens geven dat den Leser klaarlik te verstaan; so dat ik 't hier wel veilig seggen magh: en daaren boven zijnsse my bekend, die hier komen sulken tale door de Stad verspreiden: die Stad, daar de Dam gelegd is die den eersten toelag heeft geschutt; ende nu een man gevonden is, die een boek ter weereld braght, daarmen stof in vind, om groot en klein daar tegen in te neemen, en so 't oude werk met nieuwen list en kragten te hervatten. De hardste volgers van Coccejus, en die meest na sijnen stijl d'uitleggingen der Profezyen schikken, zijn mede niet te vreden, dat ik Daniel, ten proeve mijner gedachten, seer verscheiden van de hunne, heb aan 't licht gegeven; ende in de Voorrede d'ongematigtheid in desen, so wel als die vand'anderen, mispresen. Dus willen sy liever my al mede tegenvallen, en proeven van rechtsinnigheid, so wel als d'andere, geven; (so sy die daar voor aanneemen willen, daar sy echter ander blijk van geven) dan my, die so veel om hen geleden hebbe, te helpen lijden, of ten minsten te verschonen. Nochtans so heeft alhier tot Amsterdam de meest gematigde party altijd de overhand gehad, en heeftse noch. Die voor geend'ing ter weereld meer vervaard, als scheuring in de Kerk, steeds uit is, om al 't gene dat daar toe kan voedsel geven, in 't begin te smoren. En so doende sorgt ook niemand voor de waarheid beter dan sy doen: want die word betraght in liefde; en bewaard in eenigheid des Geestes door den band des vredes. So komt 'et dat de Classis met my niet so bijster heeft gehandeld als het die wel wenschten, welke nu met ongewone middelen, de langgewenschte rust op 't new verstoren. Welke zijn, gelijkmen siet, ene heimelike tsa-menstemming, die nu uitberst, om sich sterk te maken; openbare ophitsingen, om malkanderen aan te setten; onvermoeide pogingen, om d'Overigheid tot hulp te krijgen; en allerleye middelen, om de gemeenten in beweeginge te houden. 't Is veel geseid; maar tot mijn geluk in al mijn ongeluk, dat het geen bewijs behoeft. Des wil ik hier van ieder stuk maar een en ander staaltje tonen.

De t'samenstemminge blijkt uit dien, dat het Request, de circulaire Brief, en die twee andere, van Utrecht en van Rotterdam, op eenen selfden dagh en ure in den Kerkenraad tot Amsterdam zijn ingebracht; en dat men sulx te voren heeft geweten en geseid: dat ook die *circulaire Brief*, na Utrecht eerst besteld, van daar aanstonds na Amsterdam gesonden, en door iemand, des versocht, met advys van anderen, alhier in druk is uitgegeven; enige dagen eerder dan deselve schriftelik door die van Rotterdam gesonden was. Het blijkt noch verder uit de nette overeenkomst van den inhoud en den stijl der Brieven en Gravamina, die tot mijn verderf zijn uitgeschreven en omgesonden: so als boven al genoegzaam is getoond.

D'ophitsinge blijkt noch daarnevens als de dagh, door d'uitgedrukte woorden van den circulairen Brief: alwaar sy op het einde seggen, *Eerwaarde heeren en broederen, dit hebben wy nodig geacht U E. te communicateeren; verzoekende U E. op 't vriendelikste, uwe gedachten daarop, en hoogwijse consideratien te verstaan; om ons met malkanderen te conformeeeren, en insonderheid op uwe eerste Synodus te willen brengen; en nu de waarheid so geschonden word, zelfs in onse Kerke, te samen als met een hert op te komen tot de hulpe des Heeren.* Ende daarna noch in hunnen naderen Brief aan den Kerkenraad van Amsterdam, soeken sy de selve met kragtige smeeckwoorden op te maken tegen de Classis, en tegen haar selve; om 't vonnis dat sy hadden helpen geven, te herroepen. *Wy bidden U Eerw., die ene Moederkerk zyt in Israël, de grootste en aanzienlixe Gemeente van geheel Nederland, van ouds getrouw in de waarheid, ende een voorbeeld voor andere, in den naam onses heeren J. C. om de eere Gods, liefde Christi, en de H. waarheid, komt doch uit tot de hulpe des Heeren &c.* Hoe weten sy hier nu de Kerk van Amsterdam te moederkerken, daar men seer wel weet, dat sy veel een ander gevoelen van haar hebben. Hoe getrouw is die nu in de waarheid, en dat van ouds; so sy maar haare eerste liefde neffens haren medebroeder wil verlaten. Die van Utrecht desgelijks brengen die van Amsterdam te binnen, dat sy de Classis wel verweesteren kunnen, also sy daaraf het grootste gedeelte uitmaken; en dat se derhalven moeten uitwerken, dat de tijd mijner suspensie verlengd werde &c. De Kerkenraad tot Middelburg, door die van Rotterdam eerst opgemaakt, belooft in haren antwoordbrief, alle devoirs aan te wenden, dat alles door de Classis van

van Walcheren mogte werden aangewend, om de Kerkenraad van Rotterdam in dit haar pieus oogmerk te sterken: als of sy, die anderen eerst hebben opgemaakt, noch versterkinge van noden hadden. 't Selfde antwoord krijgen sy van Utrecht ook: welke dien nieuwsuitgevoonden circulairen Brief, om haar voortreffelijkheid wille in hunne Consistoriale Acten hebben geïnserieerd; om daar oud te worden. Vorder is dit wat besonders, dat de Classis van die stad door dien Kerkenraad met die van Rotterdam te rade gaat, aangaande 't schrijven van den Classicalen Brief aan die van Amsterdam, en hoe daar door best uit te werken het ONDERLING CONCERT. So maghmen dan geloven, dat de Classicale Brief van Utrecht een Consistoriaal maaksel is van Rotterdam: en dese derhalven eer voor moederkerk te achten, die so wel de Classis als den Kerkenraad van Utrecht raad sal geven, hoe men d'Amsterdammers, als een deel kinderen, tot herroep sal brengen, van 't gene eens met mannelik beleid is vast gesteld. De Leewarders be-
 tuigen, datse seer genegen zijn, om de handen met die schrijver van den circulairen Brief in een te slaan, en op te komen tot de hulpe des Heeren, en alles toe te brengen wat moghelijk is. Sy sullen ook, seggense, niet man-
 queeren, om de saak verder in hun Classis voor te dragen, en per modum gravaminis op de E. Synodus te helpen brengen. Ook hebben sy 't gedaan; op ene wijze die om hunder eere wille best alhier verswegen word. De Groningers die danken God ten hoogsten, voor alsulken yver als die circulaire Brief te kennen geeft; met verklaringe, dat sy eenparig toe-
 stemmen en voor goed keuren hare Resolutie, so als die legt, in alle haar deelen en clausalen: sullen ook van hare kant alles daar benen zoeken te dirigeeren by de Classis, dat dese sake van daar by wege van een Gravamen op de Synodus moge worden gebraght. Sy hebben mede daarin woord gehouden. Hier by staat in 't bysonder aan te merken, dat die van Buren wel een-
 voudiglik bekennen, dat hun Gravamen door den Rotterdammer Brief veroorzaakt is. Want sy seggen, dat by die gelegenheid de saak in ernstige deliberatie gebraght is. Uit alle 't welk nu klaarlik is te sien, voor eerst, wat al bewegingen die eene Brief heeft uitgewerkt. Daar na, hoe licht dat mannen van de Kerk zijn aan den gang te hel-
 pen, als het slecht de naam heeft van de hulpe des Heeren, en den strijd voor 't allerheiligste geloof.

Maar met wat wapenen? die behoren hier niet vleeschelik, maar geeste-

geestelijk zijn. Doch so sietmen niet alleen geen andere dan vleesche-
like voorflaan, maar ook geen andere ter hand neemen, dan om d'O-
verigheden aan te lopen, dat het Boek verboden werde; op welke
wijze de Papisten ook gewoon zijn de boeken van de ketters te
weerleggen. Daar toe zijn d'Overigheden op verscheidene plaatsen
aangelopen, meest van sulke die het Boek niet lesen willen; maar uit
horen seggen dat verfoeyen. Die van Niewmegen, hoor ik, willen
dat men 't sal verbranden: (want hun Gravamen, gelijk ook dat van
Kampen, heb ik tot op heden niet gezien) niet om het uit de weereld
te helpen, also het al te seer vermenigvuldigd is; maar om te betui-
gen de verfoeilikheid van 't Boek, dat hen swaarder vallen sal te to-
nen, dan 't verbranden. Ondertusschen weet ik niet, dat het ergens
noch verboden is; dan dat iemand my bekend sulx tot Zutphen by den
Magistraat belopen heeft. Ik danke God, dat ik nooit mijne stem
gegeven hebbe, om enig boek, om der leere wille, te verbieden.
Van welk bedrijf en oordeel ik wel veel te seggen hadde; maar dit
papier en dese tijd is daar toe veel te klein. Ondertusschen is het dit
alleen noch niet; maar men heeft de hoogste Maghten aangelopen,
en geroemd op enen sterken arm, die my drukken soude, ende met
my alle die van Nieuwigheid beschuldigd worden. Ja 't heeft iemand
in die zameninge van Gedeputeerden, uit de samentlike Nederlan-
den tot het nasien van de Schriften der Synode Nationaal en der O-
versetters, hard daar op gedrongen, dat men over my aan den Koning
klagen soude. Maar 't best was dat die toeleg by de anderen verwor-
pen wierd. Op sulken wijze soekt men my te wederleggen; die my
selven met al sulke middelen niet en soeke te behelpen, nocht ooit
in al den tijd deser opschuddinge, hoge of laege Maghten heb om
bystand aangesproken, om my tegen kerkelike handelingen te be-
schermen: maar alleenlik om my selven ter verantwoordinge te stel-
len, of daar toe verlof te soeken, of om hunne bevelen te verstaan.

Ik seide noch voor 't laatst, dat het volk is opgemaakt, om van
my af te sien, ja tegen my aan te gaan, door verscheidene middelen;
welker geene ik nu noemen wil, behalven dat Request. Men heeft
enige weken lang in 't werk geweest, om 266. menschen op te lopen,
van ontrent de 35000 ledematen onser nederduitsche Kerk tot Am-
sterdam; welker meerder deel op een papier apart getekend hebben,
H daar

daar 't Request niet by was; en de tiende niet sal kunnen seggen, wat hy heeft getekend, nochte een van allen die 't Request verstaat. Want mitsdien dat het meest al onbekende en geringe luiden zijn: wat weten die van *grieven*, van *lecture*; van *satyrisch*, van *trotteeren*, *aggraveeren*, *contesteeren*, *equivalent* en *equivoque*; van *affronteuse periodes*, van *dogmatiseeren*, van *protestatio actui contraria*; en diergelijke vreemde woorden meer? Verstaan de verstandigsten onder hen wel 't onderscheid en ordre van de kerklike handelingen, in Kerkenraden, Classen en Synoden? En wie heeft hen dat so net beduid, in wat voegen mijne saak aldaar behandeld is? Die enigins of meest bekend zijn, zijn bekend voor Koelmannisten. Juniaan Geersma, wiens naam boven aan staat, heeft bestelde oefeningen tegen my gehouden, op de Westerhall. Waar uit dan wel te sien is, hoe het niet dan opgemaakt en opgeraapt werk is, dat so veel heeft kunnen gelden, om het in den Kerkenraad te ontvangen, ende nevens sulken circulairen Brief tot verlenging of verswaring van mijn leed te laten dienen. O! hoe geruft ben ik, dat ik my selve, doe ik konde, nooit met sulke middelen beholpen hebbe: en noch al so lang te voren een Request, dat voor my was, wanneer het my ter ooren quam, met allen ernst belett hebbe, dat de tekening niet voort en ging. Want ik wilde my met anders voorspraak niet behelpen; noch den minsten schijn geven van oproerigheid; 't welk ook de reden is geweest, so ik bevinde, (behalven dat sy twijfelden aan mijn behagen, en de kortheid van den tijd) dat het laatste van geen meerder handen is getekend, 't gene men na 't inleveren van dat ander tegen my, terwijl ik self in Friesland was, had ingesteld, en na 't einde mijner suspensie aan de Classis inleverde. En evenwel, van hoe veel sachten geeft sy waren die dat beide ondernomen hadden; en hoe billik hun verzoek, tot sichtiging en niet tot nederwerpunge, tot vrede en niet tot verwerringe, tot handhavige, niet tot verbrekinge van 't besluit des Classis aangeveld: dat magh een ieder die het lust (want het nu mede in druk is) met den eersten opslagh sijner ogen sien. Daarenboven is my achterna gebleken dat het eigen reedfel was, gesteld van die 't getekend hadden, en getekend van degenen die 't verstonden. So veel minder reden was 'er dan te seggen, dat ik de Gemeinte tegen hadde.

Alles gemerkt, so is 't genoegh te sien hoe 't met dit gansche werk
ge.

geschapen is. Een groten ophef en een breed beflagh, veel in den schijn, en weinig in het wesen: om de weerd te misleiden en 't land te beroeren, door geruchten geroep, als of daar grooten brand ware, dien sy willen schijnen te verhoeden, middelertijd dat sy dien noch meer ontsteken; en dan roepen, Brand, Brand, Brand. Want hoe groten schijn het heeft van dat Request, als of my de Gemeente tegen ware; wat heeft 'et te beduiden? het is van 135. naawlix een: en die noch so lang en moeilijk opgesocht, en sommige in onweetenheid, andere door misnoegen op mijnen yver tegen scheursiekte en sluipvergaderingen, aangevoerd. Maar 't schijnt al vry wat meer te zijn, so vele Kerkenraden, ja geheele Classen en Synoden. Ja seker, in den naam: maar in den grond so is het anders niet, dan dat de bose drift van weinig menschen die beroerten heeft verwekt. Neemt uit weinig steden hier en daar een of twee Predikanten wech; laat geen circulaire Brieven omgaan, noch hier in de stad zijn, die met sulck volk toehouden: het sal alles in ruste zijn. En op dat de Leser weten magh, dat de naam van Classen en Synoden meermaals op die wijze is misbruikt: een leevendig exempel is daar af die selfde Brink, die de Classis van de Seven Wolden wist te leiden, om hem wat hy wilde, en op hunnen naam te laten schrijven, 't gene niemand dan hy self alleen gelezen heeft. So veel wist 'er de Classis af. Nu is hy wech; ende de Classis leeft in diepe rust. Maar hoe is dat moghelijk, sult gy seggen, so alle d'andere leden van de Classis geen kinderen zijn? Geen kinderen, 't is waar: daar zijnder die het hem wel leeren souden. Maar by de reghte wijsheid is de meeste sedigheid, en den grootsten yver by 't geringst verstand. Heeft iemand d'onbeschaamdheid dan, dat hy het derf bestaan; heeft hy schijn van heilichheid; weet hy sijnen slagh waar te nemen, wanneer hy sijn volk binnen, en die hem souden tegen vallen, buiten de vergadering bevind, hy heeft extracten uit het een of ander boek gemaakt, waar van d'Auteur den naam heeft dat hy Cartesiaan of Coccejaan is, en de meesten zijn van anderen drift: die voorgelesen, met hevigheid en verdraayinge van sin en woorden, verkreupeld van den reghten tsamenhang der rede; so neemt hy d'oren ende herten in, om te besluiten, gelijk hy voor staat, dat men so en so met sulken boek of schrijver handelen sal. Daar word commissie gemaakt: en op wien dan nader dan den man, die

reeds het ys gebroken, en het brood hen voor gesneden heeft? op goed gelove gaat dat dan so door. So is't gegaan in de Classis van Woerden. Van Ottelen, aansienlik daar geseten, leeft met bysonderen ophef enige dingen voor uit een papier: men gelooft dat ook mijn Boek sodanig is als hy daar leeft; ik ben daar selt niet by, en vreemd; onkonden maakt onminne: en so word dat geschrifte, van hem dus te voren opgesteld, een Gravamen van de Classis. Tot Leewarden is't even eens gegaan: daar komt een circulaire Brief uit den Kerkenraad van Rotterdam. 't Is voor die van Leewarden ene eere, mede in dien Kreitsel te zijn beschreven. De beleefdheid brengt nu mede, dat die Brief beantwoord werde. Dat wil Wesselius wel doen. Daar na als't tijd word om *Gravamina*, soder iemand hebben moghte, ieder op sijn Classis in te brengen: (hoewel de gewoonte in Friesland niet en is, dat die eerst in de Kerkenraden dienen, en daar uit in de Classen komen moeten) so stelt men sleghts by monde voor, *of men in de Classis niet sal spreken van een Gravamen over 't boek van Bekker?* De Predikanten zijn het eens; dies gaat dat ook by d'Ouderlingen in 't gemeen so deur. Daar op gaan sy dat schrift opstellen, dat nu een Gravamen heet; en sonder 't in den Kerkenraad te lesen, reghtdraads in de Classis brengen; op den name vanden Kerkenraad. Sy seggen daar ook by, datte bewijs willen geven van 't gene dat sy hatelijx daar in tot mijnen laste seggen. Eenige, en meest van d'oudsten, willen 't Boek selt eerst noch onderzoeken; maar de meeste hoop zijn wel te vreden in d'aanbiedinge des Kerkenraads, dat is, der Predikanten, sonder eens 't bewijs te eischen: en so word het een Gravamen van de Classis. Siet een Classis dan daarna, dat sy is misleid geweest; hare achtinge is nu gewaagd; en moet voortaan behouden worden: niet licht wil men komen tot vernietiging van 't gene eens besloten is; allenelik hier na niet meer. Ondertusschen die so onder hunne handen raakt, die heeft dat dan vast wech, ende magh sich troosten met een goed gewisse, so hy sich niet schuldig vind; met Paulus seggende, *als verleiders, en nochtans waerachtige.* 2 Kor. 6: 8.

Gy siet dan wel, Bescheiden Leser, dat d'aansienelike naam van Kerkenraad, van Classis of Synode, geen bewijs kan geven, dat een Boek in waarheid van die Vergaderingen so bevonden is, om iemand uit alsulken oorfake te verketteren. Maar sy seggen, dat in desen sulke
net.

nettigheid van order niet te houden is, daar een gemeene brand ontstaat, en dat elk moet toelopen om dien te blusschen. 't Is wel: maar fiet dan eerst, waar is die brand? wie heeft de kolen angeblasen, en turf en hout aan 't vuur gedragen? Men sal dan niet naar Amsterdam, maar voornamelijk na Rotterdam, en Utrecht moeten lopen, om dien hevigen brand te blusschen die van daar op 't nieuw ontsteken word. Laat sien of sy woord sullen houden, die beloven datse so gereed sullen zijn, dergelijke meestering van ons te lijden als sy over ons bestaan te oefenen: gelijk als die van Utrecht trouwens, op het einde van hunnen Brief verklaren, dat sy sulx *met danksegginge ontmoeten* souden. Wy hebben nu gelegenheid, om eerlang daar af een proef te nemen, en den brand in hunne Kerk te komen blusschen. Dat is, het sal ons weiniger aan stoffe ontbreken, dan sy voorgeven onder ons te hebben, om tegen in 't *I N B L Y V E N* van sulke Protestanten in den Dienst te protesteeren. Willen sy die dan ook affetten, so salder in verscheidene voorname Kerken deser Nederlanden grote verandering ontstaan, en vele plaatsen open raken, die men met vreedfamer Predikanten sal soeken te voordien. Maar isser in de Kerk geen order op den brand? Is die daar ongelukkiger in dan de burgery van Amsterdam; daar elk niet magh toelopen om den brand te blusschen; maar die in de wijk daar toe besteld zijn: op dat de menigte en wanorder geen hinder doe, daar elk niet by komen kan; en geen brandstichters en dieven sich onder de brandblusschers en vermengen. So ook (ik spreek hier Amsterdamsch) elk blijve in sijn eigen wijk, so daar brand is: 't welk ik gelove ja, en gind'er meer dan hier: maar staat af van ons, gy die met den lontstok aan komt lopen om den brand te blusschen.

Maar de kerklike saken gaan so niet, wil men seggen, als voor *Regh-*te. Dat is waar: en 't Reght self word op alle plaatsen niet op cenen voet gehouden, noch na eenerleye wetten ook gepleit. Nochtans moet reght recht wesen, en onrecht onrecht; en voor al geen minder reght by predikers van Gods gerechtigheid, dan by 't Koninkrijk van dese weereld te vinden zijn. Wat reght sullen onse mannen hebben, om de Oversten en Richters der aarde opentlik (gelijk sy geernc doen) self over saken van 't gerichte en regeeringe op stoel te bestraffen: so sy selve hen 't woord in den mond geven, om desgelijx te seggen, dat
de

de *Stijl van Reghten en van Regeeringe* van geheel anderen aart is dan die van de Kerk, en daarom na deselve regelen niet geschikt kan worden?

Derhalven kan de *gemeinschap der Heiligen*, waar op sich die van Utrecht in 't begin van hunnen Brief beroepen, hen geen *sins verpligten*, om aldus te waken voor den *welstand van ons Zion*, op ons *acht te geven*, ende ons te *waarschouwen*, gelijk sy 't noemen. Want dat soude hen betamen, so wy selve niet en wisten noch in acht namen: 't *geene tot nadeel en verbrekinge* dient: Maar daar het bekend is, en de wachters niet en slapen, strekt sulc doen maartot verwijt, en bewijs van overheerschinge, en verwerringe van alle goede ordre in het Rijk van Jesus.

Voor 't laatste komt my wel te pas het gene die van Rotterdam in hunne *Nadere Missive aan den Kerkenraad van Amsterdam*, tot hunder verschoninge seggen: van den Altaar, welken de twee en een halve stamme der Israeliten hadden opgericht: waar af d'historie by Josua cap. 22. omstandiglik te lesen is. Want ik self al dikmaal gedacht hebbe, dat mijn Boek heden even so den Broederen in 't oogt liep, als doe den Altaar: en dat het noch in 't einde even eens daar mede sal vergaan. Dat is, die grote toefstel om van alle kanten my den oorlog aan te doen, sal daar noch op uitkomen, als men eens de sake in den grond wil onderzoeken, dat ik voor de suiwerheid en eenigheid des kristeliken Geloofs met dit Boek op ene sonderlinge wijze ben besorgd geweest. En dat het noch een *getuige* sal verstrekken *tusschen ons*, dat de **H E E R E** God is, dat zy also. Amen!

B. B E K K E R.

Geeindigd in Amsterdam

den 9. July 1692.

DRUK:

*Drukfeilen die den sin verbijstereu, aldus te verbeteren;
b. is te seggen van boven; o, van onderen te tellen.*

Pag. 4	Lin. 17.	o	staat	daar moet staan
— 8	2.	o	kan	konde
— 12	1. 2. b		maar	magh
			Abbrink? En is die vriend-	Abbrink my van jongs op
			schap ooit gebroken? Eer	geweeft is? En is die
			niet, dan tshedert my van	vriendschap ooit gebro-
			jongs op	ken? Eer niet dan tshedert
— 13	7.	b	meer	wederom
— 16	2.	b	hy heeft afgedaan, die my	Sy die heeft afgedaan; niet
			niet alleen	alleen
— 20	10.	o	hebben	hadden
— 21	10.	o	maar	meer
— 23	7.	o	als of ser waren	als of ser niet en waren
— 43	5.	b	So ik doe	So ik dole
— 46	13.	o	tot geregelde Sigma	tot geen geregelde figuur
— 47	3.	o	alle die	als lieden die
— 48	2.	b	demnum — admisi	damnum — admissi
			Paulo acto	e Paulo Jcto
	7:		circumlacutem	circumlaticem

de stijl van Reghten en van Regeeringe van geheel anderen aart is dan die van de Kerk, en daarom na deselve regelen niet geschikt kan worden?

Derhalven kan de *gemeinschap der Heiligen*, waar op sich die van Utrecht in 't begin van hunnen Brief beroepen, hen geensins *verplichten*, om aldus te waken voor den welstand van ons Zion, op ons acht te geven, ende ons te waarschoonwen, gelijk sy 't noemen. Want dat soude hen betamen, so wy selve niet en wisten noch in acht namen: 't *geene tot nadeel en verbrekinge* dient: Maar daar het bekend is, en de wachters niet en slapen, strekt sulck doen maartot verwijt, en bewijs van overheerschinge, en verwerringe van alle goede ordre in het Rijk van Jesus.

Voor 't laatste komt my wel te pas het gene die van Rotterdam in hunne *Nadere Missive aan den Kerkenraad van Amsterdam*, tot hunder verschoninge seggen: van den Altaar, welken de twee en een halve stamme der Israeliten hadden opgericht: waar af d'historie by Josua cap. 22. omstandiglik te lesen is. Want ik self al dikmaal gedacht hebbe, dat mijn Boek heden even so den Broederen in 't oog liep, als doe den Altaar: en dat het noch in 't einde even eens daar mede sal vergaan. Dat is, die grote toefstel om van alle kanten my den oorlog aan te doen, sal daar noch op uitkomen, als men eens de sake in den grond wil onderzoeken, dat ik voor de suiwerheid en eenigheid des kristeliken Geloofs met dit Boek op ene sonderlinge wijze ben besorgd geweest. En dat het noch een getuige sal verstrekken tusschen ons, dat de **HEERE God is**, dat zy also. Amen!

B. B E K K E R.

Geeindigd in Amsterdam

den 9. July 1692.

DRUK

*Drukfeilen die den sin verbijstereu, aldus te verbeteren;
b. is te seggen van boven; o, van onderen te tellen.*

Pag.	Lin.	o	staat	daar moet staan
4	17.	o	kan	konde
8	2.	o	maar	magh
12	1. 2. b		Abbrink? En is die vriend- schap ooit gebroken? Eer niet, dan tshedert my van jongs op	Abbrink my van jongs op geweeft is? En is die vriendschap ooit gebro- ken? Eer niet dan tshedert
13	7. b		meer	wederom
16	2. b		hy heeft afgedaan, die my niet alleen	Sy die heeft afgedaan; niet alleen
20	10. o		hebben	hadden
21	10. o		maar	meer
23	7. o		als of ser waren	als of ser niet en waren
43	5. b		So ik doe	So ik dole
46	13. o		tot geregelde Sigma	tot geen geregelde figuur
47	3. o		alle die	als lieden die
48	2. b		demnum — admisi	damnum — admissi
			Panlo acto	è Paulo Jcto
	7:		circumlacutem	circumlarricem

THE UNIVERSITY OF CHICAGO
LIBRARY
1100 EAST 58TH STREET
CHICAGO, ILL. 60637
TEL: 773-936-5000
FAX: 773-936-5001
WWW.CHICAGO.EDU
LIBRARY@CHICAGO.EDU

